

มีวัดเป็นธรรมเนียม

มีกุฏิเป็นที่สบาย

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
(ป. อ. ปยุตฺโต)

มงคลวารอายุ ๙๐ ปี

คุณยายทอสี สวัสดิ์-ชูโต

๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐

มีวัดเป็นรรมณีย์ มีกุฎีเป็นที่สบาย

© สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ISBN

พิมพ์ครั้งแรก — ธันวาคม ๒๕๖๐ ๖,๐๐๐ เล่ม

- มงคลวารอายุ ๘๐ ปี คุณยายทอสี สวัสดิ์-ชูโต ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐
- มูลนิธิปัญญาประทีป ๓,๐๐๐ เล่ม
- ทุนพิมพ์หนังสือวัดญาณเวศกวัน ๓,๐๐๐ เล่ม

แบบปก: พระครูวินัยธร(ชัยยศ) พุกธิวิโร

พิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมทาน โดยไม่มีค่าลิขสิทธิ์

ท่านใดประสงค์จัดพิมพ์ โปรดติดต่อขออนุญาตที่

วัดญาณเวศกวัน ต.บางกระพี้ อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๒๑๐

www.watnyanaves.net

พิมพ์ที่: บริษัท โอ.เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์ จำกัด

๑๑๓/๑๓ ซอยวัดสุวรรณคีรี ถนนบรมราชชนนี แขวงอรุณอมรินทร์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

โทร. ๐๒ ๘๘๔ ๖๖๗๑-๒, ๐๒ ๔๓๔ ๖๘๕๐-๑ โทรสาร ๐๒ ๔๓๔ ๓๘๐๒

อีเมลล์: os_printing@yahoo.com, info@osprintinghouse.com

เว็บไซต์: [www: osprintinghouse.com](http://www.osprintinghouse.com)

อนุโมทนา

ในมงคลวารที่คุณยายทอสี สวัสดิ์-ชูโต จะมีอายุครบ ๙๐ ปี ในวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐ อาจารย์วิทิต รัชชตาตะนันท์ รองประธานมูลนิธิปัญญาประทีป ผู้อำนวยการโรงเรียนปัญญาประทีป ได้แจ้งบุญเจตนาขอ อนุญาตพิมพ์อนุโมทนาถาที่อาตมภาพแสดงในโอกาสวัน ถวายกุฎิ เมื่อวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ และสาราณียถา ว่าด้วยเรื่อง สัปปายะ ๗ ประการ ที่กล่าวเมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐ เพื่อจัดพิมพ์แจกเป็นธรรมทานเผยแพร่ใน วงกว้างออกไป

โยมเจ้าของมงคลวารได้ทำวิหารทานอันเป็นสังฆทาน อย่างเลิศ ซึ่งนับว่าเป็นสรรพทานคือเป็นการให้ครบทุกสิ่ง สรรพ์ ครั้นมาบัดนี้ โดยปรารถนารวมถาในคราวถวายวิหาร ทานนั้น ลูกหลานญาติมิตรก็พร้อมใจกันจัดให้มีการบำเพ็ญ ธรรมทาน อันเป็นอัศรทาน ในโอกาสมงคลที่ท่านมีอายุ ๙๐ ปี นับว่าเป็นกุศลจรรยาที่เจริญบุญเป็นทวีคูณ

ขออนุโมทนาการบำเพ็ญธรรมทานของมูลนิธิปัญญา
 ประทีป โรงเรียนปัญญาประทีป และโรงเรียนทอสี ครั้งนี้ ที่ได้
 ปวารณามงคลवारของท่านผู้เป็นบุพการี ให้เป็นโอกาสที่จะทำ
 กุศลเพิ่มพูนยิ่งขึ้นไป ด้วยบุญกิริยาที่สร้างเสริมความเจริญ
 งอกงามทางจิตใจและทางปัญญาแก่มหาชน โดยมีกัลยาณ
 ฉันทะในการช่วยกันแผ่ขยายความรู้เข้าใจธรรม อันจะมีผล
 เป็นการดำรงรักษาพระสัทธรรม พร้อมทั้งนำมาซึ่งประโยชน์
 สุขที่ยั่งยืนแก่ชีวิตและสังคม ตามหลักการแห่งธรรมไพบุลย์

ขอคุณพระรัตนตรัย และอำนาจกุศล อำนวยผล
 อภิบาล คุณยายทอสี สวัสดิ์-ชูโต เจ้าของอายุวัฒนมงคลวาร
 พร้อมทั้งลูกหลาน ตลอดถึงญาติมิตร บุคคลใกล้ชิด และปวง
 ปิยชน ให้เจริญด้วยปีติปราโมทย์ในธรรม งอกงามในบุญราศี
 สมบูรณ์ด้วยจตุรพิธพร พัฒนาในธรรมและความสุข และ
 นำมาซึ่งความเกษมศานต์สถาพรแห่งสังคมประเทศชาติ
 ตลอดถึงสันติสวัสดิ์ของมวลประชาชาวโลก ยั่งยืนนานสืบไป

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

สารบัญ

อนุโมทนา.....ก

มีวัดเป็นรมณีย์ มีกุฎีเป็นที่สบาย..... ๓

มีวัดเป็นรมณีย์..... ๑

เรื่องเป็นมา พาให้เกิดวิหารทานในวันนี้..... ๓

โยมสร้างกุฎีถวาย ไม่ใช่แค่ให้พระมาอยู่สบายๆ ๕

สร้างกุฎีถวาย ให้ถึงขั้นได้อำมฤต ๙

สร้างวัดให้เป็นอาราม สมนามว่าเป็นอุทยานของใจ..... ๑๒

จากรุกขมุขคือโคนไม้ พระได้มาอยู่ในกุฎี..... ๑๖

สร้างกุฎี ในถิ่นที่เป็นรมณีย์ ๑๙

“รมณีย์” คือบรรยากาศของพระพุทธศาสนา ๒๖

คนศึกษา มีภาวนา ก็มั่นใจว่ายังได้พบรมณีย์..... ๓๑

โยมถวาย พระได้อยู่กุฎี ให้คนได้ธรรม ให้โลกมีความสุข ๓๖

มีกุฎีเป็นที่สบาย..... ๔๐

เทศกาลงานบุญ มาหนุนการศึกษา ให้ภาวนาจริงจัง ๔๐

เริ่มต้นปีการศึกษา ด้วยสามัคคีธรรม..... ๔๓

จะศึกษา จะภาวนาได้ดี ต้องมี ๗ สบาย..... ๔๖

ผนวก: คัมภีร์ - ที่อ้างที่มา..... ๕๓

มีวัดเป็นธรรมเนียม มีกุฏิเป็นที่สบาย*

เจริญพร โยมญาติมิตรทุกท่าน

วันนี้ โยมมีน้ำใจเป็นบุญเป็นกุศล สละเวลาสละ
เรี่ยวแรง เดินทางมา ไกลบ้าง ใกล้บ้าง เพื่อมาร่วมในพิธี
ถวายเสนาสนะ ที่เรียกกันง่ายๆ ว่ากุฏิ ซึ่งรวมอยู่ในคำพระว่า
“วิหาร”

เมื่อพูดว่า “วิหาร” โยมคนไทยโดยทั่วไปก็นึกไปถึง
อาคารสำคัญในวัด ที่ตั้งอยู่เคียงคู่กับโบสถ์ ที่นี้ ในกรณีนี้
อาตมาบอกวาเรียนย่อมนๆ ที่โยมถวาย คือกุฏิข้างหลังนี้ เป็น
วิหาร โยมก็สงสัยว่า ไม่เห็นเป็นรูปวิหารสักนิด ก็จึงขอเล่า
เป็นความรู้ไว้หน่อย

ที่จริง คำว่า “วิหาร” แปลตามศัพท์ว่า “ที่อยู่” เท่า
นั่นเอง เรือนที่โยมถวาย คือกุฏิที่อยู่ข้างหลังอาตมานี้ จึง
รวมอยู่ในคำว่าวิหารนั้น และคำว่า “วิหาร” กับ “กุฏิ” หรือ
“กุฏิ” ก็จึงใช้แทนกันได้

* อนุโมทนากราธ ของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ในพิธีถวาย
กุฏิ ที่โคราช เมื่อวันที่ ๑๘ ก.พ. ๒๕๖๐ เวลา ๑๖-๑๗.๓๐ น.

อย่างที่ประทับของพุทธเจ้า ในพระไตรปิฎกเรียกว่า “วิหาร” แล้วต่อมาในสมัยอรรถกถา เรียกให้พิเศษว่า “คันธกุฏิ” หรือการที่โยมจะถวายกุฏิกันในวันนี้ ก็เรียกเป็นคำ พระว่าวิหารทาน

ทีนี้ โยมก็ต้องถามต่อไปว่า แล้วทำไมจึงเรียกอาคารที่ มักจะใหญ่โตสวยงามที่เคียงคู่กับโบสถ์ ว่าเป็นวิหาร ไม่เห็น จะเป็นที่อยู่ของใครที่ไหนเลย คำถามนี้ทำให้ต้องพยายาม ตอบไปตามที่สืบความหรือสันนิษฐานได้

เรื่องก็คือว่า เมื่อเราสร้างวัด แม้ว่าพระพุทธรูปจะ ปรีนิพพานแล้ว แต่เราก็คอยากให้มีที่ประทับของพระองค์อยู่ ในวัดเหมือนกับว่าพระพุทธรูปยังประทับอยู่กับเราด้วย เราก็จึงสร้างที่ประทับของพระพุทธรูป คือวิหารขึ้นมา และเมื่อ สร้างถวายแต่พระพุทธรูป เราก็คอยากทำให้ดีที่สุด จึงสร้าง เป็นอาคารพิเศษขึ้น โดยมีเรื่องของศิลปะเข้าไปเสริม ก็จึงได้ วิหาร คือที่ประทับของพระพุทธรูป ที่งามสง่า

ทีนี้ ในวัดนั้นแหละ เรามีอาคารสำคัญเป็นหลักอยู่หลัง หนึ่งแล้ว เรียกว่า “โบสถ์” (คำเดิมในภาษาบาลีเรียกว่า อุโปสถาคาร) เป็นที่พระสงฆ์ คือบรรดาพระภิกษุมาประชุมกัน ทำสังฆกรรม (กิจหรือการงานของสังฆะคือส่วนรวมที่จะต้อง มาประชุมกันทำ) โบสถ์จึงเป็นอาคารหลักที่จำเป็นสำหรับวัด ที่สมบูรณ์ เมื่อเรามีวิหารเป็นที่ประทับของพระพุทธรูปด้วย ก็จึงมีอาคารสำคัญ ๒ หลัง คือ โบสถ์ กับวิหาร เป็นอาคาร หลักของวัด ตั้งอยู่คู่เคียงกัน

บางที ในบางวัด มีพระพุทธรูปมากมาย หรือมีผู้ศรัทธา
สร้างถวายเป็นขึ้น ไม่มีที่ตั้งที่ประดิษฐานจำเพาะ ก็นำมาตั้ง
รวมไว้ในวิหาร ซึ่งเป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้า

เรื่องที่ว่ากุฏิ-กระท่อม เป็นวิหาร-ที่อยู่ ของพุทไ้ไว้แค่นี้
ก่อน*

เรื่องเป็นมา พาให้เกิดวิหารทานในวันนี้

วันนี้โยมมาถวายกุฏิ* เรียกเป็นคำพระว่าทำวิหารทาน
กุฏิก็เป็นวิหาร ดังที่ได้อธิบายมา

โยมมาพร้อมใจกันถวายกุฏิในวันนี้ แต่ที่จริงพระมาอยู่
หลายวันแล้ว อาตมาเป็นพระอาพาธ จึงมีพระมาอยู่ด้วย ท่าน
เป็นผู้ดูแลพระอาพาธ เรียกตามคำพระว่าเป็นพระคิลานุปัฏฐาก

พระคิลานุปัฏฐากบอกว่า ถึงวันนี้ อาตมาได้มาพักที่กุฏิ
หลังนี้ครบ ๓ เดือน โดยมาอยู่ตั้งแต่วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน
๒๕๕๕ ถึงวันนี้ ๑๘ กุมภาพันธ์ ก็พอดีเป็นวันที่มีเลขตรงกันโดย
ไม่ได้ตั้งใจ

* ผู้ที่สนใจใคร่รู้เรื่องกุฏิวิหารให้ละเอียดกว่านี้ หากความรู้ได้ในภาคผนวกท้ายเล่ม

* วิหารทานในการถวายกุฏิ ที่โคราช มีคุณยายทอสี่ สวัสดิ์-ชูโต เป็น
ทานบดี พร้อมด้วยลูกหลาน นำโดย คุณศรีวรา อีสสระ (คุณจุง) คุณ
บุบผาสวัสดิ์ รัชชตาตะนันท์ (ครูอ๋อน) อาจารย์วิฑิต รัชชตาตะนันท์
(รองประธานมูลนิธิปัญญาประทีป ผู้อำนวยการโรงเรียนปัญญา
ประทีป) พร้อมด้วยญาติมิตร ที่มาร่วมมากกว่า ๒๐๐ คน โดยมี
สพรหมจารี ๔ รูป นำโดยพระอาจารย์ชยสาโร ร่วมอนุโมทนา (พระ
เกตุภาโณ เป็นพระคิลานุปัฏฐาก และนายวิชัย ปะโคทัง เป็นไวยาวัจกร)

ที่จริง โยมนิมนต์มาพักที่นี้ก่อนนี้นานไม่น้อย โดยนิมนต์จำพรรษา แต่ตกลงว่าพักชั่วคราวระยะสั้นๆ ที่เรือนพักชั่วคราวหลังใหญ่ เป็นการทดสอบดูสุขภาพก่อน เริ่มแต่เดือนกรกฎาคม แล้วทดลองต่อ โดยเข้าจำพรรษาหลังในเดือนสิงหาคม แล้วมาเข้าพักอาศัยที่กุฏินี้ในเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๙ ดังได้เล่ามานั้น

การได้มาอยู่นี้ สำเร็จด้วยธรรมสำคัญคือเมตตา โยมบางทีนึกว่าคำว่าเมตตานี้ เมื่อนำมาใช้ว่าเป็นเมตตาของโยมต่อพระ รู้สึกไม่ค่อยเหมาะ แต่นั่นเป็นความรู้สึกที่ชินกับการใช้ในภาษาไทย

ที่จริงในภาษาบาลี เมตตาใช้ต่อกันได้หมด ท่านสอนให้ทุกคนมีเมตตาต่อกัน ไม่เฉพาะพระมีเมตตาต่อญาติโยม โยมก็มีเมตตาต่อพระได้

เรื่องนี้เริ่มจากพุทธบริษัททั้ง ๒ ฝ่าย ทั้งพระทั้งโยมที่นี้ มีน้ำใจเมตตาปรารถนาดี เมื่อได้ยินว่าญาติโยมที่นั่นที่โน่นพยายามหาที่ให้อาตมาอยู่ ให้เป็นที่มีความสะอาดค่อนข้างบริสุทธิ์ และอีกอย่างหนึ่งที่สำคัญคือมีความกดอากาศไม่หนักนัก ซึ่งควรเป็นที่สูงสักหน่อย ประมาณ ๔๐๐ เมตร ก็มีโยมที่คุ้นกับถิ่นนี้ มาช่วยหาช่วยดูสถานที่ แล้วบอกต่อรู้ถึงกัน

ทางถิ่นนี้ พระอาจารย์ชยสาโร ซึ่งก็นั่งอยู่ที่นี้ด้วย มีความปรารถนาดียังยืนมาเป็นเวลายาวนานแล้ว ท่านว่าที่นี้เป็นถิ่นที่อาตมาน่าจะมาอยู่ เหมือนที่ท่านชวนมานาน แล้วทางฝ่ายโยม คุณยาย พร้อมทั้งลูกหลาน ก็ส่งข่าวไปนิมนต์ส่งข่าวกันไปมา รายละเอียดขอไม่เล่า

เอาเป็นว่ามาจำวัดแล้วก็จำพรรษาที่นี่ เมื่อเดือนกรกฎาคมปีที่แล้ว แล้วโยมก็สร้างกุฏิขึ้นมา ดังที่ว่าจะทำพิธีถวายในบัดนี้

ในด้านของโยม รวมแล้วก็เป็นเรื่องของความมีจิตเมตตา โดยร่วมใจกับพระ นิมนต์อาตมาจากต่างถิ่นให้มาพักอาศัย ด้วยความปรารถนาดีที่จะให้พ้นหายหรือผ่อนคลายจากโรคภัย ส่วนในแง่ของอาตมา ที่จะมาอยู่ ก็เพื่อฟื้นฟูสภาพร่างกายที่มีปอดซึ่งเสื่อมเสียไป ทำให้เกิดปัญหาในการหายใจและการพูดจา

มาถึงขณะนี้ก็เป็นเวลาที่ต้องพูด พระอาจารย์ชยสาโรบอกว่าพูดไม่ต้องเกิน ๙ นาที แต่อาตมาคงยากที่จะควบคุมตัวไว้ใน ๙ นาที (ญาติโยมหัวเราะ)

โยมสร้างกุฏิถวาย ไม่ใช่แค่ให้พระมาอยู่สบายๆ

เป็นอันว่าตัวปัญหาคือปอดไม่ดี วันนั้นก็บอกตรงๆ ว่าอึดอัด ในปอด บอกนี้ไม่ใช่เพื่อให้โยมเป็นห่วง แต่เพื่อเป็นความรู้ ที่นั่งอยู่นี้ก็อึดอัดในปอด โดยเฉพาะเสมหะติดคอมาก โยมจะสังเกตว่าเมื่อกี้ ตั้งนโม ก็ไม่จบประโยค ต้องหยุดแค่ครึ่งหนึ่งแล้วจึงว่าต่อ ให้ศีล ก็ไม่จบทีละข้อ ที่ว่าปอดไม่ไหว ก็เป็นอย่างนี้

โยมมีความปรารถนาดี ได้ช่วยกันเลือกสรรจัดแจงสถานที่ จนกระทั่งสร้างกุฏิถวาย เป็นเมตตาสามัคคีของญาติโยม ที่เกื้อหนุนต่อพระสงฆ์ จำเพาะมุ่งมาที่พระอาพาธ โดยมีความปรารถนาดีจะให้พระมีสุขภาพดีขึ้น แข็งแรงขึ้น

แต่ที่ว่าโยมปรารถนาดีต่อพระสงฆ์นี้ ที่จริงมีความหมายกว้างกว่านั้น ไม่ใช่แค่ที่พูดไปแล้ว

การที่โยมอุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์ ก็คือเป็นการช่วยให้พระสงฆ์มีกำลัง แล้วพระจะได้ทำงานพระศาสนาที่เรียกว่า สมณกิจหรือศาสนกิจ เช่นการศึกษาปฏิบัติ การเผยแผ่ธรรม ให้ทำหน้าที่ได้และให้เกิดผลดี โยมถวายไม่ใช่แค่จะทำให้พระมีกำลังให้สุขภาพฟื้นขึ้นมาเท่านั้น

ตกลงว่า ที่โยมถวาย ในที่สุดก็เพื่อพระพุทธรศาสนา นั่นเอง คือให้พระสงฆ์มีกำลังสามารถปฏิบัติศาสนกิจได้ เพื่อให้พระพุทธรศาสดาคำรงมั่นและเจริญรุ่งเรืองต่อไป

ที่ว่าจะให้พระพุทธรศาสดาเจริญรุ่งเรืองนั้น ก็คือให้ธรรมที่พระพุทธรเจ้าตรัสสอนไว้ยังปรากฏอยู่ในโลก

แต่ยังต้องถามต่อไปอีกว่า ที่ว่าให้พระพุทธรศาสดาเจริญรุ่งเรือง ให้ธรรมที่พระพุทธรเจ้าตรัสสอนไว้ยังปรากฏอยู่ในโลกนั้น เพื่ออะไร

ถึงตรงนี้ก็ตอบไปตามหลักที่พระพุทธรเจ้าตรัสไว้ว่า เพื่อพระและโยมจะได้ศึกษาปฏิบัติพัฒนากันไปให้ พุทธุมจริย วิถีชีวิตที่ประเสริฐนี้ อportunย์ คงอยู่ได้ยาวนาน จิรภูจิติกั ดำรงอยู่ยั่งยืน พุทฺชนหิตาย เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่พุทฺชน พุทฺชนสุขาย เพื่อความสุขของชนจํานวนมาก โลกานุกมปาย เพื่อเกื้อการุณย์แก่ชาวโลก

ในที่สุด ผลที่มุ่งหมายสุดท้ายอยู่ที่นี้

ก็ได้ความชัดแล้วว่า การที่โยมอุปัถุม์พระสงฆ์นั้น ผลไม่ใช่แค่เพื่อตัวพระสงฆ์ แต่เพื่อความเจริญของงามดำรงมั่นของพระพุทธศาสนา

แล้วพระพุทธศาสนาดำรงมั่นเพื่ออะไร ก็เพื่อจะได้เป็นประโยชน์แก่ประชาชน ให้พหุชนได้ประโยชน์และมีความสุข นี่คือเกื้อการุณย์แก่ประชาชนชาวโลก เป็นวัตถุประสงค์ที่แท้

ก็ต้องถามแทรกอีกว่า โยมถวายอุปัถุม์ให้พระสงฆ์มีกำลังแล้ว พระพุทธศาสนาจะเจริญให้ประชาชนเข้าถึงประโยชน์สุขได้อย่างไร เรื่องนี้ไปต่อกันถึงกันได้อย่างไร

ก็ต้องขยายความอีกหน่อยว่า พระได้รับอุปัถุม์บำรุงมีกำลังแล้ว ก็จะได้ศึกษาคือเล่าเรียนและปฏิบัติให้ตนเองเจริญก้าวหน้าไปในธรรม แล้วพระก็จะมีธรรมทั้งที่จะนำตัวเองให้ก้าวหน้าต่อไป และที่จะไปให้ไปสอนไปบอกแก่ประชาชน

เมื่อคนรู้ธรรมนำไปปฏิบัติไปใช้ดำเนินชีวิตทำกิจการงานอยู่ร่วมกันได้ดี นี่ก็คือพากันเจริญของงามด้วยประโยชน์สุขอย่างที่ว่านั้น

เพื่อให้เข้าใจง่าย ท่านก็วางเป็นหลักความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับพระสงฆ์ว่า ชาวบ้านอุปัถุม์พระสงฆ์ด้วยปัจจัยสี่ เรียกว่า ถวาย**อามิสทาน** พระสงฆ์บอกธรรมแก่ชาวบ้าน เรียกว่า ให้**ธรรมทาน**

ที่พูดมา yesterday นั้น จับหลักได้ ก็ง่ายนิดเดียว คือ โยม กับ พระสงฆ์ ต่างก็ให้แก่กัน ด้วย**อามิสทาน** กับ**ธรรมทาน** เป็นความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน เพื่อพากันไปยังจุดหมาย คือ ลดให้หมดความชั่วร้ายและความทุกข์ ลุถึงประโยชน์สุขด้วยกัน

เมื่อโยมอุปถัมภ์พระสงฆ์ ไม่ว่าจะถวายอะไร ตั้งแต่ ถวายกุฏิให้อยู่ในวันนี้ จนกระทั่งถวายทานเล็กๆ น้อยๆ ถวาย บิณฑบาต โยมก็เข้าใจเลยว่า ทุกอย่างทุกกรณีนั้น ก็เพื่อ วัตถุประสงค์ที่ว่ามาแค่นี้เอง ซึ่งเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่มาก

เมื่อโยมทำความรู้ความเข้าใจแล้ว โยมก็จะมิโล่งวาง สดใส ร่าเริงเบิกบาน ใจมีกำลัง เป็นการทำบุญอย่างมีปัญญา เมื่อทำ ด้วยปัญญา ก็จะเกิดประโยชน์เกิดผลมาก เรียกว่ามีอานิสงส์มาก

เมื่อทำบุญถวายทานด้วยปัญญา ใจโยมก็ไม่ติดค้าง จำกัอดอยู่แค่พระรูปนั้นๆ เท่านั้น แต่พอโยมนึกถึงหรือมองที่ พระองค์นั้น ใจโยมก็เห็นกว้างออกไปถึงพระสงฆ์ทั่วทั้งหมด ถึงพระพุทธรูปศาสนาทั้งหมด นึกถึงประโยชน์สุขของประชาชน มองเห็นความสงบร่มเย็นสันติสุขของชาวโลกที่จะพึงเกิดพึงมี ขึ้นมาได้ทั้งหมด เป็นใจที่กว้างขวางสว่างโล่ง มีพลัง ติงาม เป็นบุญเป็นกุศลที่แท้จริง นี่คือการที่เรียกว่าเป็น **สังฆทาน**

วันนี้ โยมมาทำบุญด้วยจิตใจเป็นกุศลดังที่ว่า โดย มาร่วมกันอย่างพร้อมเพรียง มีโยมซึ่งเคยถวายเสนาสนะในที่ อื่นมาร่วมด้วย ทั้งโยมผู้อุปถัมภ์ที่สายใจธรรม ฉะเชิงเทรา ก็ มา โยมที่อ่างเก็บน้ำกระเสี้ยว ด้านข้าง สุพรรณบุรี ก็มา โยม ผู้ถวายที่ตองสะเดา เพชรบุรี ก็มา และโยมวัดญาณเวศกวันก็ มาด้วย เป็นอันว่าได้ทำบุญโดยรวมสามัคคี ดังที่ได้กล่าวมา

สร้างกุฏิถวาย ให้ถึงขั้นได้อำมฤต

เท่าที่พูดมาได้ความว่า ช้างนอกเมื่อจะให้จะถวายทาน ออกไป ช้างในก็ควรมีความพร้อม ๒ ด้าน คือ ด้านจิตใจ ก็มีน้ำใจเมตตาปรารถนาดีและมีความพร้อมเพียงสามัคคีมาทำบุญทำกุศลร่วมกัน กับด้านปัญญา ก็รู้เข้าใจมองเห็นเหตุผลและความมุ่งหมายของทานนั้น ที่จะเป็นกำลังหนุนของพระศาสนา ให้ธรรมปรากฏอยู่และแผ่ขยายออกไป เพื่อเกื้อกูลแก่คนจำนวนมาก เพื่อประโยชน์สุขของประชาชาวลโลก

เมื่อได้หลักใหญ่เป็นต้นทุนไว้แล้ว ที่นี้ก็บอกเล่าความรู้บางอย่างที่เกี่ยวกับการถวายทานถวายที่ ให้โยมได้ประโยชน์พ่วงเพิ่มไปอีกหน่อย ถ้าโยมฟังเมื่อบ้าง ก็ขอให้ทนฟังสักนิด

ในเรื่องทานนี้ ขอยกคาถาของพระพุทธเจ้ามาให้ฟัง มีคาถาชุดหนึ่งว่าด้วยทานแทบจะครบทุกอย่าง จนถึงการถวายที่อยู่อาศัยด้วย พระพุทธเจ้าตรัสไว้ดังนี้

อนุนโท พลโท โหติ แปลว่า ผู้ให้ข้าวปลาอาหาร ชื่อว่าให้กำลัง ข้อนี้ชัดแล้ว ไม่ต้องอธิบาย

วตถโท โหติ วรรณโท ผู้ให้ผ้าผืน ชื่อว่าให้ผิวพรรณ สง่าราศี พระอรรถกถาจารย์อธิบายว่า ทำไม่ให้เสื้อผ้าจึงชื่อว่าให้สง่าราศี ขอให้ดูคนแม้แต่ที่รูปร่างดีๆ ลองใส่เสื้อผ้ายกะรุ่งกะริ่งเก่าๆ สกปรก ก็หมดสง่าราศี เพราะฉะนั้น เมื่อให้เสื้อผ้าดีๆ ที่ดูสภาพเรียบร้อยสะอาดตา ก็เรียกว่าให้สง่าราศี

ยานโท สุขโท โหติ ผู้ให้ยานพาหนะ ชื่อว่าให้ความ
คล่องสะดวก ชื่อนี้เห็นชัดอยู่แล้ว

แต่ยานพาหนะของพระมีความหมายไม่เท่ากับที่โยม
เข้าใจ พอบอกว่าถวายยานพาหนะ โยมก็นึกว่าถวายรถยนต์
หรือรถลาก รถเข็น จนถึงเกวียน แต่เปล่า ไม่ใช่อย่างนั้น

ทางพระนี้ ท่านอธิบายว่า “ยาน” ในภาษาบาลี แปลว่า
เครื่องไป และ “วาหน” (=พาหน) แปลว่า เครื่องพาไป ดังนั้น
ที่ว่าถวายยานพาหนะ ก็คือ ถวายเครื่องไปและเครื่องพาไป
เช่น ถวายรองเท้า ก็ชื่อว่าถวายยานพาหนะ ไม่ต้องถวายรถ
(เสียงญาติโยมหัวเราะ) นี่แหละจึงว่าเป็นความรู้ ที่ต้องบอกโยม

เอาละ ถวายรองเท้า ชื่อว่าถวายยานพาหนะ ทีนี้อะไร
อีก ก็มี ไม่เท่า พอบอกอายุมากๆ พระก็ต้องใช้ไม้เท้าเป็นเครื่องพา
ไป ถ้าไม่ได้ไม้เท้า พระก็แย่ แล้วอะไรอีก ร่ม แล้วยก บันได
สะพาน อะไรพวกนี้อยู่ในจำพวกยานพาหนะทั้งหมด ก็เลย
ยกตัวอย่างให้โยมทราบไว้ นี่คือ ยานโท สุขโท โหติ ผู้ถวาย
ยานพาหนะเครื่องพาไป ชื่อว่าถวายความคล่องสะดวก
ต่อไปก็

ทิปโท โหติ จกฺขุโท ผู้ให้ดวงประทีป ชื่อว่าให้ดวงตา
เช่น ให้ไฟฉาย ก็ชื่อว่าให้ตา ชื่อนี้ง่าย ถ้าไม่มีแสงสว่าง ตาก็
ไม่เห็น

โส จ สพฺพทโท โหติ, โย ททาติ อุปสฺสยฺ ผู้ใดให้ที่พักที่อยู่
อาศัย ผู้นั้นชื่อว่าให้ครบทุกอย่าง ทั้งหมดที่ได้ว่า มาปิดท้าย
ที่นี่ เมื่อโยมถวายที่อยู่อาศัย โยมก็ชื่อว่าถวายครบทุกอย่าง

เป็นธรรมดาว่า โดยปกติ ในที่อยู่อาศัย ย่อมมีน้ำ มีเครื่องใช้ มีอุปกรณ์ที่จำเป็นจัดเตรียมไว้ให้ใช้ได้ พักผ่อน อยู่กับตัวเองได้ โยมไปไหนมา พอเข้าบ้านหรือเข้าที่พักแล้ว ทั้งกายทั้งใจก็มาอยู่กับตัว จึงเป็นอันว่ามาจบมาครบที่นี้

แต่ยังก่อน ท่านไม่ให้อบรม มีต่ออีกหน่อย เป็นอันว่า ผู้ใดถวายที่พักอาศัย ชื่อว่าให้ทั้งหมด ครบทุกอย่างแล้ว

ที่นี้ก็จบด้วย อมตนทโท จ โส โหติ, โย ฆมมมณฺุสสตี ผู้ใดสั่งสอนธรรม ผู้นั้นชื่อว่าให้อำมฤต

นี่คือจบจริง คือโยมจบ โดยพระมาต่อ ถึงบทของพระมาทำหน้าที่ ก็ทำให้แก่โยมนั้นแหละ โยมจบการถวายทานแล้ว ก็มาฟังธรรม แล้วก็มีธรรมานุศาสน์กันต่อไป

ที่จริง โยมก็สอนธรรมให้อำมฤตได้ และก็มีหลายท่านที่สอนแก่สอนดีสอนอยู่เรื่อย และถึงจะไม่สอนที่ไหนบ่อยๆ ก็สอนในบ้าน แต่พูดในแง่เป็นกิจประจำตัวหรือว่ากันถึงขั้นที่เรียกแบบชาวบ้านว่าเป็นหน้าที่ พระสงฆ์ก็เหมือนเป็นเจ้าของงานนี้

เรื่องนี้ก็ต่อเนื่องกัน คือ พอโยมถวายทานต่างๆ ที่เรียกรวมๆ ว่าปัจจัยสี่แล้ว พระได้ฉันภัต เป็นต้น มีเรื่องแรงแกำลังแล้ว ก็ศึกษาปฏิบัติทำกิจวัตรของตนด้วย แล้วก็สั่งสอนธรรมให้ธรรมแก่ญาติโยมประชาชนได้เต็มที่โดยไม่มีกังวลด้วย นี่คือให้อำมฤต

อำมฤต ก็คืออมฤตๆ ก็คืออมตะ แปลตามพจนานุกรมว่า น้ำทิพย์

อมตะ/อมฤต ก็คือไม่ตาย ธรรมเป็นภาวะตั้งงาม ประเสริฐสูงสุด เป็นสิ่งที่ไม่ตาย ได้ธรรมจึงถือว่าได้น้ำทิพย์ อัมฤตนี้ ควรได้ด้วยกันทั้งนั้น ทั้งพระทั้งโยม

วันนี้ โยมถวายครบทุกอย่างแล้ว พระก็ขออนุโมทนา โยมด้วยการให้ธรรม จึงนำความรู้เรื่องทานเรื่องธรรมมาบอกเล่าแก่โยม

ไม่เฉพาะเรื่องการถวายกุฏิเท่านั้น แต่ควรรู้ความเป็นมาของการถวายวัด ถวายกุฏิ ตั้งแต่ถวายแด่พระพุทธเจ้ามาเลยทีเดียว เท่ากับได้รู้ประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนา พร้อมไปด้วย

สร้างวัดให้เป็นอาราม สมนามว่าเป็นอุทยานของใจ

คราวนี้จะพูดถึงความเป็นมาของการถวายกุฏิ จะเรียกว่าประวัติของวิหารทานก็ได้ พอพูดถึงตรงนี้ ก็จะได้เห็นคาถาที่พระพุทธเจ้าตรัสอนุโมทนาในการถวายกุฏิด้วย

เรื่องมีว่า เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว ต่อมาได้เสด็จไปโปรดเบญจวัคคีย์ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน อย่างที่ทราบกันดี จากนั้นก็เสด็จไปแคว้นมคธ โดยทรงแวะโปรดพวกนักบวชชฎิลก่อนเสด็จเข้าเมืองราชคฤห์

ตรงนี้เป็นจุดสำคัญ พระพุทธเจ้าจะทรงประดิษฐานพระพุทธศาสนาที่พระนครราชคฤห์ พระองค์เสด็จไปทรงแวะโปรดชฎิลก่อน เสร็จแล้วจึงเสด็จเข้าเมืองราชคฤห์

ที่เมืองราชคฤห์นั้น พระเจ้าพิมพิสารทรงต้อนรับ พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงธรรมแก่ที่ชุมนุมใหญ่ ที่มีราชาแห่ง มคธคือพระเจ้าพิมพิสารเป็นประธาน

เมื่อทรงแสดงธรรมจบแล้ว พระเจ้าพิมพิสารเลื่อมใส มาก ทรงปรารถนาจะให้พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่เมือง ราชคฤห์ จึงขอถวายสถานที่กว้างใหญ่ที่พระพุทธเจ้าและ พระสงฆ์จะได้พักอาศัย ทำให้เกิดวัดแรกในพระพุทธศาสนา

สถานที่กว้างใหญ่นั้นเป็นพระราชอุทยาน ชื่อว่า “เวฬุวัน” คือป่าไผ่ พุดง่ายๆ ว่าป่าไผ่ที่เป็นสวนหลวง

เมื่อถวายแต่พระพุทธเจ้าแล้ว อุทยานเวฬุวันก็ กลายเป็นวัดเวฬุวัน เป็นอารามแรก คือเป็น วัดแรกใน พระพุทธศาสนา เรียกง่าย ๆ ว่าวัดเวฬุวัน

ตรงนี้ขอแทรกเรื่องถ้อยคำเรียกขาน หรือเรื่องคำศัพท์ นิดหนึ่ง เมื่อกี้อาตมาพูดว่า “เวฬุวัน เป็นอารามแรก คือเป็น วัดแรก” นี้ก็หมายความว่า อารามเป็นคำเรียกวัด หรือว่าวัด เป็นอาราม

ที่นี้ “อาราม” ที่แปลว่าวัดนั้น ที่แท้ก็คือสวนนั่นเอง โดยมีคำแปลศัพท์ว่า ถิ่นสถานอันเป็นที่มายินดี หรือที่รื่นรมย์ และอารามคือสวนนั้นก็แยกเป็น ๒ อย่าง คือ “บุปผาราม” สวนดอกไม้ กับ “ผลาราม” สวนผลไม้

ส่วนอุทยานก็เป็นสวน คือเป็นอารามอย่างหนึ่ง แต่พูด ตามที่ท่านชี้แจงไว้ว่าเป็นอารามที่ตกต้นด้วยดอกไม้และ ผลไม้งามสะพรั่ง

จะพูดว่าอุทยานเป็นอารามหรือสวนที่ชวนชมแหล่งใหญ่ ก็คงจะพอได้ ดังที่ท่านอธิบายคำว่า “อุทยาน” ไว้

ทำไมจึงเรียกว่าอุทยาน ท่านมีคำตอบให้โดยวิเคราะห์ศัพท์ไว้ (คำบาลีเดิมว่า อุทยาน = อุ-ขึ้น + ยาน-ไป, ส่วนอุทยาน เป็นรูปคำที่มาจากภาษาสันสกฤต) อุทยาน แปลว่า “ถิ่นสถานที่ประชาชนแหงนหน้าดูเดินไป”

ทำไมต้องแหงนหน้าดูเดินไป ท่านอธิบายความว่า ในอุทยานสวนใหญ่นี้ มีต้นไม้نانาพรรณ งามสะพรั่งด้วยดอกไม้สวยๆ หลากสี และมีผลไม้ต่างรูปต่างร่างต่างขนาด ดกเต็มมากมาย คนเข้าไปแล้วก็ตื่นตาตื่นใจ ได้แต่แหงนมองขึ้นไปบนต้นไม้ แหงนดูผลไม้ แหงนชมดอกไม้ แหงนมีนกน้อยนกใหญ่ไผ่ผินบินขึ้นลงร้องกันไปมา ทั้งกระรอกกระแตโลดเต้นวิ่งไล่กันนำทัศนาก็ได้แต่แหงนหน้าตามมองตามชมกันเพลิน จนกระทั่งว่าเดินไปไม่ได้ดูทางดูถนนกันเลย

นี่แหละคือคำแปลของอุทยาน โยมก็จำไว้ง่ายๆ ว่า อุทยาน คือ ถิ่นสถานที่คนแหงนหน้าดูเดินไป

สมัยนี้ ท่านที่ใจงาม ก็อาจจัดสร้างให้มีอุทยานอันรื่นรมย์สมความหมายดังได้ว่ามา

เวฬุวัน ที่เป็นวัดแรกในพระพุทธศาสนานั้น เดิมเป็นพระราชอุทยานของพระเจ้าพิมพิสาร เมื่อพระพุทธเจ้าได้รับถวายเวฬุวันอุทยานแล้ว อุทยานนั้นก็กลายเป็นวัด และในคราวนั่นเอง พระองค์ก็ทรงอนุญาตให้พระมีวัดอยู่ เรียกว่าเป็นพุทธบัญญัติที่ทรงอนุญาตให้มีวัด

เรื่องก็คือว่า เมื่อพระเจ้าพิมพิสารถวายเวฬุวันเสร็จ และเสด็จกลับไปแล้ว พระพุทธเจ้าก็ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายว่า “อนุชานามิ ภิกขเว อาราม” แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย เรา अनुญาตอาราม

ตรงนี้เป็นจุดสังเกต จะเห็นว่าคำแรกคำเดิมที่เรียกวัด คือ “อาราม” หรือว่าวัดที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้คือ อาราม หรือว่าสถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้เป็นวัด คืออาราม วัดก็เป็นอาราม แล้วอารามก็คือสวน ซึ่งเป็นที่อยู่ ของต้นไม้ เต็มไปด้วยต้นไม้ เป็นที่ร่มรื่น

“อาราม” เป็นคำนาม สำนวนเก่าแปลมาว่าสถานที่อัน เป็นที่มายินดี คือที่รื่นรมย์ คู่กับคุณศัพท์ว่า “รมณีย์” ซึ่งในคำ ประพันธ์มักใช้ให้สั้นว่า “รัมม” (รมย์)

รวมความว่า วัดคืออาราม เป็นรมยสถาน อันรมณีย์ ที่ น่ารื่นรมย์ แล้วคัมภีร์ก็อธิบายอีกยี่ดียวว่า รมณีย์เป็นอย่างไร เช่นว่า มีสายน้ำเย็นใส มีร่มไม้สดชื่น มีพื้นที่ชวนเดินชม (พร้อมด้วยสายลมแสงแดดพอดี) เป็นที่สะอาดปลอดภัย ฯลฯ

พร้อมกันนี้ สถานที่ที่จะเป็นอารามยังต้องมีคุณลักษณะ ประกอบอีก ซึ่งท่านผู้ถวาย ไม่ว่าจะพระเจ้าพิมพิสาร หรืออนาถปิณฑกเศรษฐี เป็นต้น ได้พิจารณาให้พร้อมก่อน เช่นว่า เป็นที่ไม่ไกลนัก ไม่ใกล้นัก จากหมู่บ้าน สะดวกแก่ การคมนาคม ผู้คนที่ประสงค์ไปเข้าถึงได้ กลางวันไม่ร้อนวาย กลางคืนสงบ ปราศเสียงอึกทึก คนไม่พลุกพล่าน เหมาะแก่ การทำกิจหน้าที่ส่วนตัว ควรเป็นที่หลีกเลี่ยงได้

จากรุกขมูลคือโคนไม้ พระได้มาอยู่ในกุฏิ

เมื่อพระเจ้าพิมพิสารถวายพระราชอุททยานเวฬุวันเป็นวัดแล้ว พระพุทธศาสนาก็เริ่มประดิษฐานในเมืองราชคฤห์ที่เป็นเมืองหลวงของแคว้นมคธ เวลานั้นพระสงฆ์มีวัดอยู่ แต่ยังไม่มีการกุฏิ ไม่มีเสนาสนะที่จะอยู่

พระที่บวชในสมัยแรก ล้วนแต่บวชกับพระพุทธเจ้าทั้งนั้น จึงแน่นอนว่าเป็นผู้ที่มีคุณธรรมสูง ตั้งอยู่ในหลักพระธรรมวินัย และผู้ที่มาขอบวชก็มีจำนวนมากขึ้นๆ แต่ท่านก็อยู่ในวัดในอารามหรือตามป่าเขา โดยไม่มีกุฏิ

ต่อมา เศรษฐีเมืองราชคฤห์ได้เห็นพระภิกษุทั้งหลายที่เป็นพุทธสาวก มีลักษณะอาการน่าเลื่อมใส ไม่ว่าจะเดิน จะหยุดยืน จะนั่ง จะพูดจา จะเหยี้ยว จะดู จะเคลื่อนไหว จะทำอะไร ทุกอิริยาบถ ล้วนสงบ งาม ชวนชื่นชม ท่านจึงเกิดความเลื่อมใสมาก

แต่ในเวลาเช้า เมื่อท่านตื่นขึ้นมา ท่านเห็นพระภิกษุเหล่านั้น บ้างเดินออกมาจากป่า บ้างเดินออกมาจากถ้ำ บ้างเดินลงมาจากภูเขา บ้างลุกเดินมาจากโคนต้นไม้ บ้างออกมาจากป่าช้า แม้แต่อยู่กลางแจ้ง หรือมาจากลอมฟางก็มี

ท่านเศรษฐีราชคฤห์เห็นพระไม่มีที่อยู่ ก็มาคำนึงว่า พระท่านมีความตั้งงามน่าเลื่อมใส ไยจะปล่อยให้ท่านอยู่ลำบาก จึงอยากให้ท่านมีกุฏิที่อยู่

ท่านเศรษฐีคิดดังนี้แล้ว วันหนึ่งเมื่อได้โอกาสจึงเข้าไปหาเหล่าพระภิกษุ บอกให้ทราบของท่านปรารถนาจะถวายที่อยู่อาศัย โดยจะสร้างวิหาร คือกุฏิถวาย จะได้ไหม

พระภิกษุเหล่านั้นแครงครัดมาก จึงตอบว่า พระพุทธเจ้ายังไม่ได้ทรงอนุญาต จะต้องให้พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตก่อน จึงจะมีที่อยู่อาศัยได้

เศรษฐีก็บอกว่า ถ้าอย่างนั้น ท่านช่วยกราบทูลพระพุทธเจ้าได้ไหมว่า ผมมีความประสงค์จะสร้างกุฏิถวายแก่บรรดาพระภิกษุ พระภิกษุเหล่านั้นจึงไปกราบทูลคำขอของท่านเศรษฐีแด่พระพุทธเจ้า

เมื่อพระไม่ได้ชวนถวาย แต่ญาติโยมมีศรัทธาขอถวายก็ทรงอนุญาต เป็นจุดเริ่มต้นให้พระมีที่อยู่อาศัย เรียกว่าเสนาสนะ ๕ อย่าง ซึ่งเป็นหลักสืบมา โดยถือเป็นอติเรกโลก คือเป็นของได้ส่วนเกิน ของแถม หรือส่วนเพิ่มพิเศษ

“เสนาสนะ” เป็นคำกลางกว้างๆ ใช้เรียกที่อยู่ที่พักอาศัยได้ทั่วไป ถ้าแยกศัพท์ให้ดู ก็บอกว่ามาจาก เสน-ที่นอน + อาสน-ที่นั่ง จึงเป็นที่นอนที่นั่ง แต่พูดลำดับแบบไทยว่าที่นั่งที่นอน

ที่นี้ เสนาสนะ ๕ อย่างที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตตามเรื่องข้างต้นนั้น ก็ได้แก่ วิหาร (เรือน, กุฏิ, ที่พักอาศัยสามัญ) ชัฒโยค (เรือนมุงแถบเดียว) ปราสาท (เรือนชั้น, ในภาษาไทยปราสาทมีความหมายขยายไปไกล) หัมมิมะ (เรือนลิ้น) คูหา (คูหา, ถ้ำ)

ปัจจุบันนี้ เมื่อบวชพระเสร็จ คือจบพิธีอุปสมบท พระอุปัชฌาย์จะบอกอนุศาสน์ เป็นคำสอนแรกก่อนออกจากโบสถ์ ว่าพระจะเป็นอยู่ด้วยปัจจัยสี่ ที่จะมีจะได้อะไรบ้างอย่างไร

เฉพาะในข้อว่าด้วยเสนาสนะคือที่อยู่อาศัย พระอุปัชฌาย์ก็จะบอกไปตามลำดับว่า เสนาสนะหลักที่เป็นพื้นฐานเดิมของพระคือ รุกขมุต แปลว่าโคนไม้ แล้วพิเศษจากนั้นคืออดิเรกกลาก ก็ได้แก่เสนาสนะ ๕ อย่างเมื่อครั้งที่ว่า พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตเพิ่มให้

เล่าเรื่องต่ออีกนิดว่า เมื่อพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตแล้ว พระก็แจ้งให้ท่านเศรษฐีทราบ ท่านเศรษฐีคงดีใจมาก ได้สร้างกุฏิ (วิหาร) ถวายพระวันเดียว ๖๐ หลัง แล้วเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ขอนิมนต์พระองค์พร้อมทั้งพระสงฆ์ไปฉันที่นิเวศน์ของตนในวันรุ่งขึ้น

ในวันต่อมา เมื่อพระพุทธเจ้าเสวยเสร็จภัตติกแล้ว ท่านเศรษฐีก็กราบทูลเรื่องราวและถามวิธีปฏิบัติในการถวาย แล้วได้ประดิษฐานวิหารเหล่านั้น เพื่อสงฆ์ในจตุรทิศ ทั้งที่มาแล้วและยังไม่มา (วิหารเว ชาคตนาคตสฺส จาตุทฺทิสสฺส สงฆสฺส ปตฺติฏฺฐาเปติ) ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสบอก

เป็นอันว่า เศรษฐีเมืองราชคฤห์ได้เป็นต้นกำเนิดของการมีกุฏิพระ ในคราวนั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสคาถาอนุโมทนาวิหารทานของท่านเศรษฐีแล้ว จึงเสด็จกลับ

พระพุทธศาถาอนุโมทนาวิหารทานนี้ น่าสนใจมาก เป็นคำสอนธรรมให้พระและโยมรู้เข้าใจและประพฤติปฏิบัติวางใจใช้ประโยชน์ในเรื่องกุฏิวิหารที่อยู่อาศัยให้ถูกต้อง ไม่ใช่แค่อยู่ไปวันหนึ่งๆ แต่ให้เป็นเครื่องนำชีวิตก้าวไปกับความเจริญงอกงามในธรรม ลุถึงประโยชน์และความสุขจนถึงขั้นสูงสุด

คาถาอนุโมทนาวิหารทานนี้ ก็จะแปลให้โยมฟัง แต่ขอรวใจให้จบเรื่องอนาถปิณฑิกเศรษฐีสร้างวัดพระเชตะวันถวายแด่พระพุทธเจ้าที่เมืองสาวัตถีก่อน เพราะในคราวนั้น คาถาอนุโมทนาจึงรวมไปแปลและอธิบายพร้อมทีเดียวกัน

สร้างกุฏิ ในถิ่นที่เป็นรมณีย์

เมื่อครั้งได้เล่าว่าเรื่องราวเริ่มต้นในแคว้นมคธ ที่พระนครราชคฤห์ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จไปทรงประดิษฐานพระพุทธรูปที่นั่น พระเจ้าพิมพิสารถวายวัด แล้วเศรษฐีชาวเมืองราชคฤห์สร้างกุฏิวิหารถวายพระ

นี่ก็เห็นได้ว่า พระพุทธศาสนาได้ตั้งขึ้นเป็นหลักเป็นฐาน มีวัดถุกสถานปรากฏชัดแล้ว

จากราชคฤห์ในมคธ พระพุทธศาสนาแผ่ไปอย่างรวดเร็ว ปีต่อมาชาวโกศลรัฐก็ต้อนรับพระรัตนตรัยเข้าสู่พระนครสาวัตถี ซึ่งเป็นนครหลวงของรัฐมหาอำนาจคู่กับมคธรัฐ และวัดที่ถือกันว่าสำคัญที่สุด ก็ได้เกิดขึ้นที่สาวัตถีนั้น

เรื่องดำเนินมาว่า เศรษฐีเมืองราชคฤห์ที่สร้างที่อยู่ถวายพระนั้น มีน้องเขยเป็นเศรษฐีอยู่ที่เมืองสาวัตถี เมืองหลวงของแคว้นโกศล ชื่อว่าอนาถบิณฑิก ซึ่งเดินทางมาที่เมืองราชคฤห์ตามโอกาส

คราวนี้ อนาถบิณฑิกเศรษฐีมีกิจธุระบางอย่าง จึงเดินทางมายังเมืองราชคฤห์ และพักที่บ้านของท่านเศรษฐีเมืองราชคฤห์อย่างเคย

ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีได้ฟังเรื่องราวของพระพุทธเจ้าจากเศรษฐีราชคฤห์แล้ว ก็ดีใจและตื่นเต้นมากอยากจะไปเฝ้าพระพุทธเจ้าทันที แต่เศรษฐีราชคฤห์แนะนำให้รอไปในวันรุ่งขึ้น

ท่านอนาถบิณฑิกคืนนั้นใจเร่งนอนรอ ตื่นแล้วตื่นอีกลุกขึ้นมา ๓ ครั้ง ยังไม่ทันรุ่ง ก็เดินออกจากนิเวศน์ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่ป่าสีตวัน ฟังธรรมได้เป็นโสดาบัน และขอเป็นเจ้าภาพจัดถวายภัตตาหารแด่พระ พุทธเจ้าและพระสงฆ์ที่นิเวศน์ของเศรษฐีราชคฤห์ในวันรุ่งขึ้น

รุ่งขึ้น หลังจากถวายภัตตาหารแล้ว อนาถบิณฑิกเศรษฐีได้กราบทูลขอนิมนต์พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ไปจำพรรษาที่กรุงสาวัตถี

จากนั้นก็เดินทางกลับบ้าน เนื่องจากเป็นผู้มีมิตรสหายมาก เป็นคนที่เขาเชื่อถือ ระวังทางก็บอกข่าวว่าได้นิมนต์พระพุทธเจ้าแล้ว จะเสด็จมาทางนี้ ขอให้สร้างอารามสร้างกุฏิวิหารถวายทานกันเถิด ก็จึงเป็นข่าวใหญ่ ผู้คนเตรียมการกันมากมาย

พอกลับไปถึงเมืองสาวัตถี อนาคตบัณฑิตเศรษฐีก็มองหาที่เหมาะสมที่จะสร้างวัด

ท่านก็ใช้หลักการพิจารณาที่ได้บอกเมื่อครั้งที่ว่า ไม่ไกลนัก ไม่ใกล้นัก จากหมู่บ้าน สะดวกแก่การคมนาคม ผู้คนที่ประสงค์ไปเข้าถึงได้ กลางวันไม่ร้อนวาย กลางคืนสงบ ปราศเสียงอึกทึก คนไม่พลุกพล่าน เหมาะแก่การทำกิจหน้าที่ส่วนตัว ควรเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

แล้วก็ไปเจอเหมาะใจที่อุทยานของราชกุมารพระนามว่า “เซต” เรียกง่ายๆ ว่าสวนเจ้าเซต ก็ไปเจรจาขอซื้อจากเจ้าเซต

ฝ่ายเจ้าเซตนั้นใจไม่ยอมขาย แต่เพื่อจะบอกแรงๆ ว่าไม่ขายแน่ ก็พูดออกมาคำหนึ่งที่เป็นแง่ให้เอาไปตีความมัดตัวได้ ตามที่ท่านบันทึกไว้เป็นคำบาลี ซึ่งเจ้าเซตคงมุ่งให้หมายความ่า “ไม่ได้หรอก ถึงจะเอาเงินโกฏิเหรียญมาปูให้เต็มพื้นที่” แต่อีกฝ่ายหนึ่งก็แปลความหมายไปได้ว่า “ไม่ได้หรอก ต้องถึงขั้นเอาเงินโกฏิเหรียญมาปูให้เต็มพื้นที่”

อนาคตบัณฑิตเศรษฐีบอกว่าที่พูดนั้นเป็นการตีราคา แต่เจ้าเซตว่านั่นคือบอกว่าไม่ขาย ตกลงกันไม่ได้ จนต้องเอาเรื่องไปให้มหาอำมาตย์ผู้ตัดสินคดีชี้ขาด มหาอำมาตย์ตัดสินว่าคำพูดของเจ้าเซตเป็นการตีราคาในการซื้อขาย ต้องยอมขายให้แก่ผู้ซื้อราคา

เมื่อตกลงอย่างนั้นแล้ว อนาคตบัณฑิตเศรษฐีก็ให้เอาเกวียนขนเหรียญมาเทลงๆ และเกลี่ยจะให้เต็มพื้นที่

พอดีว่าเงินที่ขานมาเทียวนั้นยังขาด เหลือที่ว่างอยู่หน่อย หนึ่งใกล้ซุ้มประตู ท่านเศรษฐีก็บอกให้คนไปขานเงินมาอีก

ฝ่ายเจ้าเซตคิดว่าไหนๆ จะต้องขายที่ไปแล้ว ก็ขอให้เรามีส่วนร่วมอยู่ที่นี่ด้วย ก็เลยขอให้ท่านอนาถบิณฑิกเว้นที่ตรงนั้นว่างไว้ โดยถือว่าเป็นที่ที่เจ้าเซตยกให้ ไม่ต้องซื้อ แล้วเจ้าเซตก็สร้างซุ้มประตูไว้ตรงนั้น

เมื่อได้ที่มาแล้ว อนาถบิณฑิกเศรษฐีก็เริ่มงานสร้างวัด โดยสร้างวิหารทั้งหลาย (กุฏิ) สร้างบริเวณ ซุ้มประตู อุปัฏฐานศาลา (หอฉัน ซึ่งเป็นที่ประชุมพุทธธรรมฟังธรรมด้วย) โรงไฟ กัปปียกุฏิ วัจกุฏิ ที่จงกรม โรงจงกรม บ่อน้ำ ศาลาบ่อน้ำ เรือนไฟ ศาลาเรือนไฟ สระโบกขรณี มณฑป

พระเซตวันนี้นับว่าเป็นวัดแรกที่ตั้งวัดโดยมีเสนาสนะ ทั้งที่อยู่อาศัยและที่ทำกิจต่างๆ ไว้พร้อม (ต่างจากวัดแรกคือเวฬุวัน ซึ่งเป็นอุทยาน ไม่มีวิหารและบรรดาเสนาสนะ)

ต่อมา จากเมืองราชคฤห์ พระพุทธเจ้าก็เสด็จออกจาริกไปประทับที่เวสาลี เมืองหลวงของแคว้นวัชชี จากเวสาลีก็เสด็จจาริกต่อมาตามลำดับ ในที่สุดก็ถึงสาวัตถี เมืองหลวงของแคว้นโกศล และได้ประทับที่สวนเจ้าเซต คือเซตวัน อันเป็นอารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐีนั้น และท่านเศรษฐีก็มาเฝ้าและนิมนต์พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ไปฉันที่นเวศน์ของตน

รุ่งขึ้น เมื่อถวายภัตเสร็จแล้ว อนาถบิณฑิกเศรษฐีก็กราบทูลถามวิธีปฏิบัติในการถวายพระเซตวัน และได้ประดิษฐานวิหารเหล่านั้น เพื่อสงฆ์ในจตุรทิศ ทั้งที่มาแล้วและยังไม่มา ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสบอก เหมือนในคราวที่เศรษฐีเมืองราชคฤห์ถวายกุฏิพระ อย่างที่เล่าข้างต้น

คราวนั้น พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสคาถาอนุโมทนาวิหารทานเช่นเดียวกับเมื่อตรัสที่เมืองราชคฤห์ โดยมีสาระสำคัญที่จะให้รู้เข้าใจความมุ่งหมายว่าญาติโยมถวายเสนาสนะ เช่น กุฏิวิหาร คือที่อยู่อาศัยแก่พระสงฆ์ เพื่ออะไร ประโยชน์อยู่ที่ไหน จะได้อะไร ให้โยมลองฟังดูเป็นความรู้ ว่าไปตามลำดับ

สตี คุณฺหํ ปฏิหนฺติ ตโต วาฬิมิคานิ จ เสนาสนะที่อยู่อาศัยช่วยป้องกันหนาวร้อน แล้วก็ป้องกันสัตว์ร้าย สิริสเป ๑ มกเต และเหล่างูเงี้ยวบรรดา ยุง ลีลิวะ จาปี วุฏฺจโย กับทั้งฝนเยือกในฤดูหนาวสะท้าน ตโต วาตาดโป โขโร สยฺชาโต ปฏิภฺยติ ยามเกิดมีลมแรงแดดจัด ก็คุ้มกันได้

เถณตฺตญฺจ สุขตฺตญฺจ พระจะได้อาศัยเป็นที่ลี้กเย็น ให้เป็นสุข ฌายิตฺตญฺจ วิปสฺสตีตฺถุ จะได้บำเพ็ญฌาน และเจริญวิปัสสนาวิหารทาน สงฺขสฺส อคฺคํ พุทฺเชหิ ฆณฺเณตี พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญการถวายที่อยู่อาศัยแก่สงฆ์ว่าเป็นทานอันเลิศ

ตสฺมา หิ ปณฺชิตโต โปโส จะนัณฺเณล บัณฺชิตฺตชน สมฺปสฺสตี อตฺตมตฺตโน เมื่อมองเห็นคุณค่าประโยชน์แก่ตน วิหาเว การแยกรรมเม จึงควรสร้างกุฏิที่อยู่อาศัยอันเป็นธรรมเนียม วาสเยตถ พุทฺธสฺสเต ให้พระพหูสูตทรงความรู้ธรรมวินัยได้อยู่อาศัย เตสํ อนฺนญฺจ ปาณญฺจ วตฺตเสนาสนานิ จ และจัดถวายข้าวน้ำ ฝ้ายฝอนคือจีวร และเครื่องเสนาสนะทั้งหลาย

เต ตสฺส ฆมฺมํ เทเสนฺติ พระคุณเจ้าเหล่านั้นก็จะได้แสดงธรรมให้เขาได้สดับ สพฺพทฺทฺชาปฺนฺทหนฺ ที่จะเป็นเครื่องบรรเทาปิดเป่าสรรพทุกข์ ยํ โส ฆมฺมํ อธิคฺคณาย ปรินิพฺพตติ อนาสโว ซึ่งเมื่อเขาฟังรู้เข้าใจ ก็จะได้หายทุกข์ดับร้อนฉ่ำจิตชื่นใจ ตั้งแต่ในโลกนี้

นี่แหละ ลงท้าย จุดหมายที่แท้ที่อยู่ที่นี่ คือพระมีที่อยู่อาศัยแล้ว ก็จะได้แสดงธรรม ให้ญาติโยมประชาชนรู้จัก เป็นอยู่และพัฒนาชีวิตให้หมดทุกข์โศกโรคภัย ร่วมเย็นเป็นสุข

นี่คือคาถาที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนโมทนา เรียกว่าวิหารทานคาถา ซึ่งแสดงวัตถุประสงค์ที่แท้ลงท้ายในที่สุด สรุปว่า โยมถวายที่อยู่อาศัยแก่พระ เพื่อเกื้อหนุนโอกาสให้ท่านได้ ตั้งใจศึกษา ทั้งเล่าเรียนและปฏิบัติ ให้มีความรู้ที่จะนำธรรมมา แสดงแก่ญาติโยม

ทั้งหมดนี้ก็มาเข้าหลักที่ว่า พระสงฆ์กับโยมมีหน้าที่ต่อกัน โดยต่างก็ให้แก่กัน เรียกว่าเป็นทานคู่กัน คือ

๑. **อามิสทาน** โยมถวายวัตถุสิ่งของแก่พระ คือปัจจัยสี่ เครื่องอาศัยเลี้ยงชีวิต เพื่อให้ท่านมีกำลังศึกษาสั่งสอนธรรม

๒. **ธรรมทาน** พระให้ธรรมแก่โยม คือบอกเล่าความรู้ แนะนำสั่งสอนประชาชนให้มีความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม ความสุข ความเจริญ

จะเห็นว่า พระคาถามาจบตรงนี้ คือจบด้วยการทำหน้าที่ของพระ ไม่ใช่พระรับเสนาสนะไปแล้วอยู่เฉยๆ สบายๆ

ต้องย้ำตรงนี้ คือเราต้องรู้เข้าใจไว้ถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงว่า ในที่สุดก็เพื่อธรรมนั่นเอง พระอยู่แล้วจะได้สะดวก ไม่ติดขัด พร้อมที่จะนำเอาธรรมมาให้แก่โยม เพื่อให้โยมรู้เข้าใจ แล้วจะได้บำเพ็ญทาน ศีล ภาวนา เจริญไตรสิกขา มีชีวิตดี สังคมดี อยู่กันร่วมเย็นเป็นสุข

ถึงตรงนี้ พระพุทธเจ้าก็ตรัสสอนหลักไว้ให้พระปฏิบัติ เพื่อวัตถุประสงค์ที่ว่านี้อีก

คราวนี้เป็นการปฏิบัติประจำของพระเรื่อยไปตลอดเวลาที่ อยู่อาศัยใช้เสนาสนะนั้น โดยมีสติและปัญญาที่ตื่นอยู่รู้เข้าใจ ตระหนักในคุณค่าที่แท้และวัตถุประสงค์ของการมีการใช้ เสนาสนะนั้นๆ ดังมีหลักนำสติให้อยู่โดยใช้ปัญญาต่อไปนี้

“ปฏิสงขา โยนิโส เสนาสนํ ปฏิเสวามิ...”

“เราพิจารณาโดยแยบคาย จึงเสพเสนาสนะ เพียงเพื่อแก้ ก้นหนาว เพื่อแก้ก้นร้อน เพื่อป้องกันสัมผัสแห่งเหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลาน เพียงเพื่อบรรเทาอันตรายจาก สิ่งแวดล้อมลมฟ้าอากาศแห่งฤดูกาล เพื่อรื่นรมย์ในการหลีกเร้น”

หลักนี้บอกใจพระให้ตระหนักรู้ระลึกอยู่ตลอดเวลาว่า จะใช้กุฏิวิหารที่อยู่อาศัย นอกจากเพื่อความมั่นคงปลอดภัย ให้ชีวิตเป็นอยู่ผาสุกแล้ว ก็เพื่อวัตถุประสงค์ตัวจริง คือ มีที่ หลีกเร้นอันรื่นรมย์ใจสำหรับทำกิจหน้าที่ของตนในการฝึก ศึกษาพัฒนาจิตใจพัฒนาปัญญา

ถึงตรงนี้ก็อันบรรจบกับวัตถุประสงค์ในการสร้าง เสนาสนะกุฏิวิหารถวายพระ ที่ได้อธิบายมาแล้วทั้งหมด

ตามที่ได้เล่ามานี้ จะสังเกตได้ว่า ในเรื่องวัดวาอาราม กุฏิ วิหาร ที่พักอาศัยของพระสงฆ์ ที่จะสร้างจะถวายกันนั้น ไม่ว่าจะ เป็นพุทธพจน์หรือคำบรรยายทั่วไป มีคำพระที่ปรากฏบ่อยๆ เรื่อยๆ ว่า “อาราม” “รมณีย์” “รื่นรมย์” “รัम्म” “รมย์” “น่าชื่นชมยินดี” เรื่องนี้มีความหมายสำคัญ ควรจะยกมาพูด ให้เห็นกันเด่นชัดสักหน่อย

ดังได้บอกแล้วว่า “อาราม” ซึ่งแปลว่าสวนนั้น เป็นคำหลักดั้งเดิมคำแรกในพุทธบัญญัติที่ทรงอนุญาตให้พระมีวัดอยู่ และอารามอันเป็นที่ศึกษาภาวนานั้น ก็มีความหมายว่าเป็นที่มาแล้วรึนรมย์ เป็นที่ชื่นชมยินดี เป็นธรรมเนียม พุฒัสันๆ ว่า “รุ่มม” หรือ “รมย์”

ภาวะธรรมเนียม ที่รุ่มมนี้ เป็นบรรยากาศที่พระพุทธศาสนาถือเป็นสำคัญ อันเกี่ยวพันชีวิตแห่งการศึกษาภาวนาปรากฏเด่นอยู่ในคำสอนทั่วไป แต่เวลานี้เลือนลึ่มกันหรือมองข้ามไป จึงควรกลับมาสนใจ และรื้อฟื้นให้คืนกลับมา มีอยู่คู่พระพุทธศาสนา

“รมย์” คือบรรยากาศของพระพุทธศาสนา

เรื่องบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมอันเป็นธรรมเนียม ได้พูดและเขียนเน้นย้ำบ่อยในระยนี้ โดยคิดว่าชาวพุทธควรตื่นตัวขึ้นมาใส่ใจ ในที่นี้ขอรวบรัดโดยยกเอาความที่เคยอธิบายไว้แล้ว มาเล่าเป็นตัวอย่าง โดยอ้างคำตรัสของพระพุทธเจ้า กับเรื่องราวของพระมหาสาวกอันดับต้นๆ ๒ รูป มาบอกไว้สั้นๆ

เริ่มแรกบอกว่า ถิ่นธรรมเนียมเป็นที่ตั้งต้นหรือเป็นที่กำเนิดของพระพุทธศาสนา ตามเรื่องราวที่ว่า เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชาแล้ว หลังจากได้ทรงเรียนรู้ลัทธิของฤๅษีดาบสและทดลองปฏิบัติเพียงพอแล้ว ได้ตกลงพระทัยที่จะดำเนินในวิถีแห่งการค้นคว้าของพระองค์เอง และได้เสด็จดำเนินไปจนถึงตำบลอุรุเวลาเสนานิคม จึงทรงพบถิ่นดีอันเหมาะที่จะทรงบำเพ็ญเพียร คือดำเนินลิกขา หรือเจริญภาวนา

ดังได้ตรัสเล่าไว้เองว่า

ภูมิสถานถิ่นนี้ เป็นที่รมนีย์หนอ (“รมนีย์โย วต ภูมิภาโค”) มีไพร่สวนที่ร่มรื่น น้ำขึ้นบาน ทั้งมีแม่น้ำไหลผ่าน น้ำใส เย็นชื่นใจ ชายฝั่งทำน้ำก็ราบเรียบ เป็นรมนีย์ ทั้งโคจรคามก็มีอยู่โดยรอบ เป็นสถานที่เหมาะจริงหนอที่จะบำเพ็ญเพียร สำหรับกุลบุตรผู้ต้องการทำความเพียร

ภิกษุทั้งหลาย เวานั้นแล ได้นั่งลงแล้ว ณ ที่นั้น โดยตกลงใจว่า ‘ที่นี่ละ เหมาะที่จะบำเพ็ญเพียร’

ที่อุรุเวลา ณ ถิ่นอันเป็นรมนีย์นี้ ในที่สุด พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสรู้ ซึ่งถือว่าเป็นจุดตั้งต้นของพระพุทธศาสนา ดังความที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎก เล่ม ๔ (วินย.๕/๑/๑)ว่า

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า แรกตรัสรู้ประทับอยู่ที่อุรุเวลา ณ โภชิริกขมุต ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับนั่งคู้บัลลังก์เดียว ณ โภชิริกขมุต เสวยวิมุตตสิสุข ตลอดสี่ปาทหี

นี่คือเหตุการณ์สำคัญที่พระโพธิสัตว์ประทับในร่มโพธิพฤกษา ณ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา อันมีบรรยากาศเป็นรมนีย์ในถิ่นนิคมอุรุเวลา ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า และหลังเสวยวิมุตตสิสุข ณ ที่นั้นแล้ว การประกาศพระพุทธศาสนาก็เริ่มต้น

จึงได้บอกว่าถิ่นรมนีย์นี้ เป็นที่เกิดของพระพุทธศาสนา

จากวาระแห่งการตรัสรู้ที่เริ่มต้นพระพุทธศาสนา ขอผ่านรวดเร็วไปถึงก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพานเพียง ๓ เดือน คือคราวที่ทรงปลงพระชนมายุสังขาร ที่พระพุทธเจ้าแม่จะประชวรหนักแล้ว ก็ได้ตรัสให้โอกาสแก่พระอานนท์ที่จะทูลอาราธนาให้ดำรงพระชนม์มต่อไป

เมื่อตรัสแล้ว พระอานนท์เสียบออยู่ จึงได้ตรัสว่าทรงปลงพระทัยแล้วว่า จากนั้นอีก ๓ เดือน จะปรินิพพาน

พระดำรัสประทานโอกาสนั้น เริ่มด้วยตรัสถึงเมือง ภูเขา ถ้ำ เจ็อมผา ป่า วัด เจดียสถาน (นับได้ ๑๘ แห่ง) ว่าเป็นที่รมณีย์ เช่น เขาคิชฌกูฏ วัดที่ป้อน้ำร้อนตโปทาราม เวฬุวัน วัดอัมพวันของหมอชีวก แล้วตรัสว่า บุคคลผู้หนึ่งผู้ใดเจริญอิทธิบาท ๔ เป็นอย่างดีแล้ว หากประสงค์ จะอยู่ตลอดกัป (อายุกัป) หรือเกินกว่านั้น ก็ได้

การที่ตรัสโดยทรงยกกรณีสถานทั้งหลายเป็นข้อปรารภ ก็แสดงอยู่ในตัวถึงความสำคัญของความเป็นรมณีย์ ถึงแม้พระอานนท์จะไม่ทันนึกที่จะอาราธนา ก็เป็นการย้ำเตือนพระโยม บรรดาผู้ดำเนินในวิถีพุทธให้คำนึงใส่ใจในภาวะรมณีย์นี้

ต่อจากพระพุทธเจ้า ขอกล่าวถึงพระธรรมเสนาบดีสารีบุตร อัครสาวก เป็นกรณีอื่นให้เห็นว่า ในชีวิตของพระสงฆ์สมัยพุทธกาล บรรยากาศรมณีย์มีความหมายและความสำคัญอย่างไร

เรื่องที่จะเล่าเป็นตัวอย่างนี้มีว่า สมัยหนึ่ง เมื่อพระพุทธเจ้าประทับที่ป่าไม้สาละชื่อว่าโคตลิ่งคะ พร้อมด้วยพระสาวกผู้ใหญ่ที่สำคัญ ตั้งแต่พระสารีบุตรเป็นต้นไป

วันหนึ่ง ยามสายัณห์ พระสาวกผู้ใหญ่ คือ พระมหาโมคคัลลานะ พระมหากัสสปะ และพระอนูรุทธ ออกจากที่พักแล้วชวนกันไปหาพระสารีบุตรเพื่อฟังธรรม

ครั้งนั้น พระอานนท์ได้เห็นพระสาวกผู้ใหญ่ทั้งสามไปหาพระสารีบุตร ก็ชวนพระอิกรูปหนึ่งชื่อพระเววัตให้ไปหาพระสารีบุตรเพื่อฟังธรรมด้วย

พระสารีบุตรเห็นพระอานนท์มาแต่ไกล ได้กล่าวทักทายว่า

มาเถิด ท่านอานนท์...ท่านมาดีแล้ว ป่าสาละชื่อว่าโคตลิ่งคะนี้ เป็นรมณีย์ ราตรีแจ่มกระจ่าง ต้นสาละผลิดอกบานสะพรั่งเต็มต้นทั่วทั้งป่า ส่งกลิ่นหอมฟุ้งไปทั่ว ดุจดั่งกลิ่นทิพย์ก็ปานฉะนั้น ท่านอานนท์เอ๋ย ป่าโคตลิ่งคะวันนี้จะฟังงามด้วยภิกษุเห็นปานไร?...

ได้เป็นธรรมเนียมอย่างหนึ่งสืบมาแต่พุทธกาล ในหมู่พระสงฆ์เมื่อเดินทางไปมาหาสู่กัน พระเจ้าถิ่นจะปฏิสันถารโดยถามถึงความเป็นอยู่ และกล่าวต้อนรับโดยบอกว่าถิ่นที่นั่นเป็นรมณีย์ เหมาะที่ท่านผู้มาเยือนจะเข้าพักอาศัย

คำต้อนรับนี้ นอกจากแสดงถึงความสำคัญของสภาพรมณีย์ต่อชีวิตแห่งการศึกษาภาวนาของพระแล้ว ก็เหมือนเป็นการเตือนตัวเองให้พระต้องเอาใจใส่ดูแลรักษาวัดและถิ่นอาศัยให้เป็นรมณีย์ที่จะกล่าวต้อนรับอาคันตุกะได้

ต่อจากพระสารีบุตร ขอยกเรื่องราวถ้อยคำของพระมหากัสสปะมาบอกเล่าเป็นอีกตัวอย่างหนึ่ง พระมหากัสสปะนี่ก็เป็นที่รู้จักกันดีว่าสำคัญแค่ไหน นอกจากเป็นประธานการสังคายนาครั้งที่ ๑ แล้ว ท่านเป็นแบบอย่างของพระผู้เคร่งครัดถืออุตุงค์อยู่ป่าเป็นต้น ตลอดชีวิต

พระมหากัสสปะอยู่ในป่า บนภูเขา ยามเช้าเดินลงไปบิณฑบาต ครั้นกลับมา เดินขึ้นเขา ก็ขึ้นชมรมณีย์ทั้งบนทั้งข้างริมทางไปตลอด ดังมีบันทึกคาถาของท่านไว้ในพระไตรปิฎก เช่นว่า

พระมหากัสสปะ ผู้บำราศอุปาทาน ไร้อาสวกิเลส ทำกิจเสร็จแล้ว กลับจากบิณฑบาต ขึ้นสู่ภูเขา เอาจิตพินิจธรรม

ภาคพื้นภูผา เป็นที่ร่าเริงใจ ต้นกุ่มมากมายเรียงรายเป็นทิวแถว มีเสียงซำซ้องก้องกังวาน เป็นรมยสถาน ถิ่นขุนเขาทำใจเราให้รื่นรมย์

ขุนเขาสีทมะมินตุจเมฆ งามเด่น มีธารน้ำเย็นใสสะอาด ตารดาษด้วยผืนหญ้าแผ่คลุม มีสีเหมือนแมลงค่อมทอง ถิ่นขุนเขาทำใจเราให้รื่นรมย์

ยอดภูผาสูงตระหง่านเทียมเมฆ เขียวทมะมินมองเห็นเหมือนเป็นปราสาท กัมปนาทด้วยเสียงซำซ้องคำรนร้อง เป็นที่ร่าเริง ถิ่นขุนเขาทำใจเราให้รื่นรมย์...

แดนตอยถิ่นไพร ไม่พลุกพล่านด้วยผู้คน มีแต่หมู่เนื่อเสฟพาศัย ดินตาไปด้วยหมุ่นกนานาหลากหลาย ถิ่นขุนเขาทำใจเราให้รื่นรมย์...

คำว่า “รมณีย์” (รีนรมย์) “म्म” (นิยมใช้ในคาถา, =รมย์) และ “อาราม” มีทั่วไปมากมายในพระไตรปิฎก และคัมภีร์ทั้งหลาย คิดว่ายกมาบอกเล่าเป็นตัวอย่างเท่านั้น น่าจะพอสมควร

คนศึกษา มีภาวนา ก็มั่นใจว่ายังได้พบรมณีย์

เหตุใดการมาอยู่ในที่สงบสงัดอันเป็นรมณีย์จึงก่อหนุนการศึกษาภาวนา ดูตามนัยที่ท่านอธิบายไว้ เมื่ออยู่ในที่ต่างๆ ไป สิ่งแวดล้อมหรือบรรยากาศ ถ้าไม่พาให้ใจฟุ้งซ่านวุ่นวายก็เลือนราง ไม่มีกำลังที่จะดึงความสนใจ คนก็คิดเรื่องโน้นเรื่องนี้ ใจวุ่นหรือพรวดไปกับอารมณ์ต่างๆ

แต่พอมายู่ในที่สงบสงัด ที่มีสิ่งแวดล้อมหรือบรรยากาศเป็นรมณีย์ ชวนใจให้ชื่นชมยินดี ก็ดึงหรือชักพาจิตใจให้ละให้ผลหรือถอนกลับออกมาจากอารมณ์โน่นนี่นานา มาอยู่กับสภาพที่ปลอดโปร่งโล่งเบาสบาย ซึ่งเป็นอารมณ์ที่ไม่มีพิษภัย แต่เกื้อกูลแก่จิตใจ ทำให้สดชื่นเบิกบานแจ่มใส มีกำลังที่จะตั้งจะอยู่ตัวเป็นสมาธิ เหมาะแก่งานเช่นศึกษาภาวนา

คนทั่วไปก็ชอบบรรยากาศรมณีย์กันมาแต่ไหนแต่ไร นานนักหนา ชาวบ้านพากันไปเที่ยวในอุทยาน และที่หย่อนใจต่างๆ ให้ใจได้พักได้พ้นไปจากอารมณ์ที่สับสนวุ่นวายกวนใจ ดังที่แม้ในพุทธกาลก็กล่าวถึงที่รมณีย์ของชาวบ้านชาวเมือง แต่สภาพรมณีย์แบบชาวบ้านและคนเมืองนั้น มักต่างไปจากสภาพรมณีย์ของพระ

ที่สำคัญคือ ชาวบ้านชาวเมือง เมื่อได้ถิ่นธรรมณียดีแล้ว ก็มักนำเอาเรื่องสนุกสนานบันเทิงที่ตัวชอบ บางทีแม้แต่เรื่องอกุศล ไปแทรกเสริมเติมใส่หรือปะปนกับสภาพธรรมณียที่บริสุทธิ์ของธรรมชาติด้วย บางทีทำให้ ที่รีนธรรม์ กลายเป็น ที่เริงธรรม์ และเมื่อเข้าไปที่นั่นแล้ว ใจพ้นไปจากอารมณ์รบกวนเก่าก่อนจริง แต่แทนที่ใจนั้นจะได้ชื่นชมยินดีกับสภาพธรรมณียจริงๆ กลับไปหมกมุ่นวุ่นวายกับอารมณ์อย่างอื่นที่เอาไปแทรกไปปนนั้นเสีย

อีกอย่างหนึ่งที่สำคัญ ในที่ธรรมณียของชาวบ้าน มักมีการจัดแต่งต่างๆ โดยบางที่ไม่ระวัง กลายเป็นการรุกรานเบียดเบียนธรรมชาติ และบางทีผลที่ได้กลายเป็นปฏิปักษ์ต่อจุดจุดหมายของการมีธรรมณีย

หันไปดูธรรมณียของพระ ที่นับได้ว่าบริสุทธิ์หรือค่อนข้างบริสุทธิ์ ประการแรก ทางพระต้องการผลที่ตรงตามความมุ่งหมายของการมีธรรมณีย ที่ว่าจะให้มีใจชื่นชมยินดี แล้วใจนั้นก็ปลอดโปร่งโล่งเบาสงบสดชื่นผ่องใสห่างไกลอกุศล และเกื้อหนุนกุศลมีสมาธิเป็นต้น จึงต้องระวังที่จะไม่เอาอะไรที่เป็นปฏิปักษ์ต่อจุดจุดหมายนั้น เข้าไปเติมใส่แทรกแซงปะปน ถ้าจะนำเข้าไป ก็ต้องให้เป็นของเป็นเรื่องที่กลมกลืนเข้ากัน หรือเกื้อกูลหนุนกัน

แล้วในข้อสำคัญ พระมีวินัยตามพุทธบัญญัติ ที่ทำให้พระอยู่กับธรรมชาติ โดยไม่รุกรานเบียดเบียนธรรมชาติ แต่ให้เอื้อให้เกื้อกูลกัน จะจัดสรรดูแล ก็ให้เป็นไปโดยชอบธรรม ไม่ให้ผิดวินัย โดยเฉพาะการทำให้สะอาดเรียบร้อยร่มรื่น เช่น ที่มีการกวาดลานวัดเป็นกิจวัตรสืบกันมา

ในชีวิตและการปฏิบัติของพระ ท่านให้รู้จักพึ่งพาอาศัย
ร่วมมือกับชาวบ้านญาติโยมในการจัดการต่างๆ ให้ได้เรียนรู้
ศึกษาไปด้วยกัน

อีกอย่างหนึ่งที่ควรสังเกตและรู้เข้าใจ คือลักษณะ
อาการและภาวะจิตใจในการชื่นชมรมณีย์ ซึ่งเป็นเรื่องลึกซึ้ง
ลงไปข้างใน ควรบอกไว้ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ในการ
พัฒนาของคน

ขอให้นึกถึงคำกล่าวชื่นชมรมณีย์ของพระมหากัสสปะ
ที่ยกมาให้ดูเมื่อกี้ ขอให้สังเกตว่า พระอรหันต์ชื่นชมความ
งดงามของต้นไม้ดอกไม้ เป็นต้น โดยมีเจตนาดีด้วยกับสภาวะ
ที่ดีงามเต็มอิ่มสมบูรณ์ของต้นไม้ดอกไม้เหล่านั้นๆ โดยไม่ได้คิด
อยากจะได้ตัดเอามาให้แก่ตัวเอง หรือเอามาเป็นของตน

พูดในภาษาธรรมตามสภาวะว่า ในใจของพระอรหันต์มี
ฉันทะ คือความปรารถนาดีที่อยากให้ดอกไม้ต้นไม้นั้นอยู่ใน
ภาวะหรือเข้าถึงภาวะที่ดีงามเต็มอิ่มสมบูรณ์ของมัน เมื่อเห็น
มันงดงามอยู่ในภาวะที่ดีที่เต็มอิ่มสมบูรณ์อย่างนั้น ก็ชื่นชม
ยินดีด้วย อย่างที่พูดกันว่าอนุโมทนา เป็นภาวะจิตแบบมุทิตา
คือเมื่อเห็นเขาเจริญอกงาม ก็พลอยชื่นชมยินดีด้วย และใน
กรณีนี้ ก็อยากให้ดอกไม้ต้นไม้นั้นงดงามสมบูรณ์ต่อไป หรือ
ยิ่งขึ้นไป

แต่จะเห็นว่า ชาวบ้านบางคน เมื่อเห็นดอกไม้สวยต้นไม้
งามอย่างนั้น ก็ดีใจชอบใจแล้วก็อยากจะได้ตัดอยากจะได้ตัดอยาก
เอามาเป็นของตัวเอง และเพื่อจะให้ได้ดีดอกไม้งามนั้น อาจจะต้องหัก
กิ่งไม้ หรือถึงกับตัดต้นไม้ นั้น ทำลายต้นไม้ทั้งต้นไปเลย

มองดูสภาพะในใจของชาวบ้านคนนี้ ก็คือเขามีต้นหาความอยากได้ออยากเอาเพื่อตัวตน ไม่ใช่มีฉันทะที่ปรารถนาเพื่อความดีงามเต็มอิมสมบุญของดอกไม้ต้นไม้นั้นเอง

คนทั่วไป แม้ยังไม่เป็นพระอรหันต์ แต่ก็เดินตามรอยพระอรหันต์ได้ ในกรณีนี้ก็คือฝึกใจให้มีฉันทะที่ปรารถนาดีชื่นชมยินดีกับสิ่งทั้งหลายที่ดีงาม อยากให้คนและสิ่งและของทั้งหลายเจริญงอกงามอยู่ในภาวะที่เต็มอิมสมบุญ

ถึงจะยังมีต้นหาอยากได้ออยากเอาให้แก่ตัว แต่ก็ควรฝึกให้มีฉันทะขึ้นมาดูมากานไว้ เมื่อต้นหาให้เอาดอกเอาผลเอาอะโรบนต้นไม้อ ฉันทะก็จะได้ให้รักษาต้นไม้อไว้ ไม่ต้องตัดต้นทิ้งทำลายต้นไม้อตามดอกตามผลไปด้วย

หลักมืออยู่ว่าธรรมทั้งปวงมีฉันทะเป็นมูล การศึกษาเอาฉันทะพัฒนาคนขึ้นไปให้มีชีวิตแห่งฉันทะ ตัวบุคคลนั้นก็จะเป็นสภาพรมณีย์อยู่ในตัวเอง ซึ่งทำให้ที่นั่นถิ่นนั้นเป็นรมณีย์ไปด้วย

นี่คือจะได้ผลตามคาถาที่ว่า

ไม่ว่าบ้าน ไม่ว่าป่า ไม่ว่าที่ลุ่ม หรือที่ดอน ผู้ไกล
กิเลสอยู่ที่ไหน ที่นั่นไซ้เป็นถิ่นสถานอันรื่นรมย์

(พ.ศ.๒๕/๑๘/๒๘)

เมื่อได้พูดเรื่องรมณีย์มาแล้ว ก็ควรบอกหลักทั่วไปไว้ด้วย เพื่อช่วยในการจัดสรรดูแลรักษา หรือแม้แต่จะพิจารณาตรวจสอบ

ว่าโดยสรุป คุณสมบัติของความเป็นรณณีย์มี ๔ อย่าง คือ

๑. **ฉายาทกสมบัติ** คือ พร้อมด้วยร่มไม้ และสายน้ำ (“ฉายา-ร่มเงา + ทก-น้ำ”) เป็นคุณสมบัติข้อแรกยืนพื้น หรือ เป็นเกณฑ์จำเป็นต่ำสุด อย่างอุรุเวลาเสนานิคม ที่ พระพุทธเจ้าตกลงพระทัยใช้เป็นที่ทรงบำเพ็ญเพียร ซึ่งทรง บรรยายไว้เองว่า “มีพรสณฑ์ร่มรื่น น่าชื่นบาน ทั้งมีแม่น้ำ ไหลผ่าน น้ำใส เย็นชื่นใจ”

๒. **ภูมิภาคสมบัติ** พร้อมด้วยภูมิประเทศ คือ พื้นที่ บริเวณ ฝั่งแผ่นดิน สะอาด เรียบรื่น น่าเดิน ปลอดภัย สบาย ตา ควรทอดทัศนา น่าชื่นชม

๓. **คมนาคมนสมบัติ** พร้อมด้วยคมนาคม เช่นว่า ไม่ใกล้ เกินไป ไม่ไกลเกินไป เดินทางไปถึงได้สะดวก

๔. **บุคคลสมบัติ** พร้อมด้านบุคคล คือ ไม่มีคนร้ายที่จะ ก่อภัยความเสียหาย คนในถิ่นในนี้และผู้เกี่ยวข้อง เป็นคนดี สำหรับพระสงฆ์ ก็ควรเป็นที่สงบสงัด ไม่พลุกพล่านจอแจ ควรแก่การแสวงวิเวก

ได้แค่นี้ก็คงไม่มีปัญหาสิ่งแวดล้อมให้ต้องแก้ และใน ที่สุดเรื่องก็มาลงที่คน ถึงถิ่นจะมีคุณสมบัติอื่นพร้อม แต่ถ้ามี คนร้าย ความเป็นรณณีย์ก็เสื่อมเสีย และก็เป็นงานของ การศึกษา ทั้งที่จะให้คนรู้จักสรรค์สร้างสภาพรณณีย์ และให้ คนพัฒนาตนจนคนนั้นเป็นสภาพรณณีย์ในตัวเอง อย่างที่ว่า ในคาถาข้างบน

โยมถวาย พระได้อยู่กุฏิ

ให้คนได้ธรรม ให้โลกมีความสุข

อาตมาได้อธิบายมาयीดยาว ก็ด้วยนึกว่าโยมมาร่วมพิธีแล้ว ก็ควรได้ความรู้เข้าใจว่า เรื่องราวไปอย่างไรมาอย่างไร และเราถวายกุฏิเพื่ออะไร

ขออนุโมทนาโยมทุกท่าน ที่มีน้ำใจเป็นบุญเป็นกุศล โดยที่ในพื้นที่จิตของแต่ละท่านก็คือรักพระศาสนา ปรรณนาดีต่อพระสงฆ์ อยากให้ท่านอยู่สบาย เพื่อจะได้มีกำลังทำงาน พระศาสนา สามารถศึกษาปฏิบัติเผยแผ่ธรรมได้ไม่ติดขัด

เพราะฉะนั้น ในคำถวายที่โยมกล่าวเมื่อกี้ นี้ เพื่อจะระบุวัตถุประสงค์ไว้ให้ชัด จึงมีคำบอกความมุ่งหมายกำกับไว้ว่า ถวายเพื่ออะไร ได้แก่

ปวิเวกายะ เพื่อได้วิเวก นิสิตพิเศษสำคัญของพระ

ปฏิบัติสถานายะ เพื่อการหลีกเลี่ยง ให้พระได้อยู่ในที่ที่มีความสงบสงัดที่จะปฏิบัติกิจในการฝึกศึกษาภาวนาได้จริงจัง

ผาสุวิหารายะ เพื่ออยู่ผาสุก ข้อนี้ก็เป็นธรรมดา ใครจะทำอะไรได้ดี ก็ต้องอยู่ผาสุก ไม่ต้องมีมัจฉะหรือกังวลกับความทุกข์ยากหรือเรื่องรบกวน ต่อกันนี่เน้นหนักนี้ จะทำอะไรก็ไม่เป็นอันทำ

สมณกิจจติทิตยา เพื่อความสำเร็จแห่งสมณกิจ เพื่อพระจะได้ทำงานของพระจนสำเร็จผล บรรลุจุดหมาย ไม่ว่าจะศึกษาปฏิบัติหรือเผยแผ่ธรรม ก็ลุล่วงตลอด

เรื่องทั้งหมดก็มาลงที่ว่า โยมทำให้ ถวายให้แล้ว พระก็
เกิดพันธะขึ้นมาเองทันที

ทีนี้ก็เป็นเรื่องของพระองค์เอง ที่ว่าจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของ
ตนให้ถูก คือพระจะต้องนึกกว่าที่โยมถวายนั้น วัตถุประสงค์ก็
เพื่อพระศาสนา เพื่อความอยู่ร่วมกันเป็นสุขของประชาชน

นี่คือสาระที่แท้ ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสเตือนพระ
ตลอดเวลา โดยต้องรู้ตระหนักรว่า ญาติโยมถวายอะไรต่างๆ
เพื่อพระจะได้มีกำลังทำงานพระศาสนาได้ โดยจะต้องศึกษา
ปฏิบัติธรรมและเอาธรรมมาเผื่อแผ่แจกให้แก่ญาติโยม ให้คน
มีชีวิตดี มีสังคมดี ให้ทุกคนมีความสุข ต้องมาจบที่นี้

พูดเป็นภาษาทางการ ตามถ้อยคำที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้เองว่า
เพื่อให้พระศาสนา คือ *พฺรหฺมจฺริยํ* ได้แก่วิถีชีวิตที่ดั่งงามประเสริฐนี้
อหฺตฺตนิยํ จิรฺภูจฺจิตฺกํ คงอยู่ยั่งยืนยาวนาน *พหุชนฺหิตาย พหุชนฺสุขาย*
โลกานุกมฺปาย เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่พหุชน เพื่อความสุขของ
ชนจำนวนมาก เพื่อเกื้อการุณย์แก่ชาวโลก ดังที่ว่าแล้วแต่ต้น

พระก็ย้ำ โยมก็จำไว้ว่า นี่คือวัตถุประสงค์ของการมีพระ
พุทธศาสนา พระต้องทำหน้าที่นี้ ไม่ใช่โยมมาจัดให้แล้ว
พระรับถวายไปก็จบ แต่นี่คือเหมือนกับว่าโยมผูกมัดพระไว้
แล้ว (เสียงญาติโยมหัวเราะ) บอกว่า ต่อจากนี้ ท่านก็ทำหน้าที่
ของท่านไปนะ ทำโลกให้ร่มเย็นเป็นสุขให้ได้

ขอให้นักไปถึงว่า การที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนเราและ
ทรงวางหลักการต่างๆ มากมาย ก็เพื่อให้โลกอยู่ร่วมกันเป็น
สุขนั่นเอง ถ้าเราทำได้อย่างนี้ ก็คือปฏิบัติตามพระพุทธเจ้า

ที่มาประชุมกันทำบุญทำทานในวันนี้ เรามีวัดอุประสงค์ ขยายกว้างยาวไกลมาก ดังได้ว่ามา

ที่นี้ มองเข้ามาภายในตัวของโยมเอง เมื่อทำดีงาม ทำบุญเจริญกุศลโดยมีความเข้าใจตรงตามธรรมอย่างนี้แล้ว ก็จะได้ปราโมทย์ มีจิตใจร่าเริงเบิกบานผ่องใส เกิดปีติ มีความอิมใจปลื้มใจ แล้วก็มีปีสัสติ ผ่อนคลายสงบเย็นกายใจ แล้วก็มีความสุขชุ่มชื่นรื่นใจ แล้วใจก็มั่นแน่วเป็นหนึ่งเดียวอยู่ตัว เป็นสมาธิ

ขอให้ทุกท่านได้อานิสงส์เหล่านี้ เรียกว่าเจริญธรรม ซึ่งเป็นกรปฏิบัติธรรมไปในตัว

วันนี้ นอกจากโยมได้มาประชุมพร้อมเพรียงกันด้วยใจ บุญกุศลดังที่ว่าแล้ว ฝ่ายพระสงฆ์ พระอาจารย์ชยสาโรนำ คณะสงฆ์พร้อมจารีมาร่วมในการอนุโมทนาด้วย ๙ รูป ทุกท่านมาร่วมอนุโมทนา และร่วมถวายกำลังด้วย คือสนับสนุนให้พระผู้มาอยู่ที่นี่ทำกิจพระศาสนาให้เป็นไปด้วยดีต่อไป

ขอบอกไว้ชนิดหนึ่ง พระที่อยู่นี้มี ๒ องค์ คืออาตมาเอง กับท่านที่เป็นพระคิลานุปัฏฐาก คือผู้ดูแลพระอาพาธ ซึ่งอยู่ที่ กุฏิข้างหลังโยม รวมเป็นกุฏิ ๒ หลัง หลังละองค์ แล้วก็มีลูกศิษย์ เป็นไวยาวัจกรอยู่อีกหลังหนึ่ง ทางทิศตะวันออก รวมเป็น ๓ ชีวิต

ทั้งหมดนี้ก็จะเป็นไปโดยความอุปถัมภ์จากโยม ตั้งแต่โยม คุณยาย มีลูกหลานร่วมใจ โดยเฉพาะอาจารย์วิฑิตดูแล ใกล้ชิดเต็มทีตลอดเวลา

กับทั้งได้คนสวนคนครัว ผู้ทำงานต่างๆ ในถิ่นนี้ มีน้ำใจ
เอื้อเฟื้อทั่วทั้งหมด ก็ถือโอกาสอนุโมทนาทั่วทั้งมวล

โยมมาวันนี้ ทุกท่านมีใจร่วมสามัคคีและสนับสนุน ก็
อนุโมทนา ขอให้ทุกท่านเจริญสุขเจริญธรรมครบชุดดังที่ว่า
คือมี ปราโมทย์ ปิติ ปัสสัทธิ สุข และสมาธิ ที่คิดว่าโยมจะ
นำไปใช้ประโยชน์ได้จริงต่อไป และเมื่อได้สมาธิแล้ว ก็ขอย่า
ลิมปัญญา ที่จะพาสู่วิมอกข์ วิมุตติ ต่อไป

เป็นอันว่าพอสมควรแก่เวลา อาตมาก็จะได้กล่าว
อนุโมนาคาถา ยถา...สัพพี ต่อไป

มิกุฎีเป็นที่สบาย*

ขออนุโมทนาพระอาจารย์ชยสาโร และสพรหมจารีทุกรูปที่ได้มีน้ำใจเป็นบุญเป็นกุศลมาทำสามัคคีธรรมในโอกาสเข้าพรรษา อันเป็นช่วงเวลาที่คนไทยเรียกกันว่าเป็นเทศกาลดังที่พูดกันว่า “เทศกาลเข้าพรรษา”

เทศกาลงานบุญ มาหนุนาการศึกษา ให้ภาวนาจริงจัง

คำว่าเทศกาล หมายถึงระยะเวลาที่มีงาน ซึ่งเรียกว่างานบุญงานกุศลบ้าง งานรื่นเริงบ้าง ตามประเพณีของท้องถิ่น อย่างที่ในเมืองไทยเรียกเวลาช่วงนี้ว่าเป็นเทศกาลเข้าพรรษา ก็คือเป็นช่วงเวลาตามประเพณีมีงานที่เรียกว่างานบุญ ที่ประชาชนจะได้มาทำบุญกัน

ในช่วงเวลาเข้าพรรษานี้ มีงานทำบุญกันทั่วไป ว่าตามประเพณี ในต่างจังหวัด ชาวบ้านทำบุญเลี้ยงพระที่วัดกัน ๗ วัน และประเพณีนี้ก็มีความเข้มแข็งเนื่องมาจากที่เมืองไทยได้มีประเพณีบวชเรียนด้วย คือลูกหลานชาวบ้านมาบวชอยู่วัดแล้วก็จำพรรษา จึงทำให้ในพรรษา ที่วัดมีพระอยู่มาก และวัดมีความสัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่นมากเป็นพิเศษ

* สารานุกรมของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปยุตฺโต) ในโอกาสที่พระอาจารย์ชยสาโรและคณะ มาทำสามัคคีธรรม เนื่องในวันเข้าพรรษา เมื่อวันพุธที่ ๑๙ ก.ค. ๒๕๖๐ ที่มิกุฎี ในจังหวัดนครราชสีมา

ตามที่ว่านี้ ระยะเวลาจำพรรษา คือตั้งแต่เข้าพรรษาในวันนี้เป็นต้นไป รวม ๓ เดือน ที่เรียกว่าไตรมาส เป็นระยะเวลาที่มีความจริงจังในเรื่องการทำบุญกันมาก และเมื่อทางฝ่ายประชาชนชาวบ้านมีความจริงจัง ก็ทำให้ทางฝ่ายพระสงฆ์คือฝ่ายวัดต้องเอาจริงจังในศาสนกิจเด่นชัดยิ่งขึ้น

การที่ในพรรษา วัดมีศาสนกิจเด่นชัดมากขึ้นนั้น มีเหตุประกอบกันหลายอย่าง เริ่มด้วยมีพระอยู่มาก แล้วตามพระวินัยที่ให้พระจำพรรษาอยู่ประจำที่ตลอดเวลา ๓ เดือน และนิยมว่าให้รอกจนกระทั่งรับกฐินอีกด้วย ช่วงเวลานี้ก็จึงเป็นระยะกาลที่พระสงฆ์ได้มาอยู่รวมพร้อมเพียงกันนานๆ แถมยังทำให้ตัดปิลิโพธ เช่นความค้ำหนั่งห่วงกังวลในการที่จะเดินทางไกลเป็นต้น หมดไปด้วย จิตใจก็จึงมันแน่นนอนว่าจะอยู่ประจำที่วัดนี้ๆ ตลอดไตรมาสนั้น

เมื่อตัวเองก็แน่แล้วว่าอยู่ที่นี้ไม่ไปไหน และมองออกไปทั่วๆ รอบๆ นอกวัด ชาวบ้านก็จะมาวัดทำบุญกันมากขึ้น บ่อยขึ้น แล้วก็จะมีพระใหม่ที่เป็นลูกหลานของญาติโยมมาอยู่ในวัดด้วย ญาติโยมก็หวังบุญกุศลแก่ลูกหลานของเขาและแก่ตัวเขาเองให้มากที่สุดกน่อยด้วย

รวมแล้วก็เป็นเหตุให้พระสงฆ์ต้องจริงจังกับศาสนกิจ มีกิจกรรมตามเหตุที่เป็นข้อเรียกร้องเหล่านี้อย่างเต็มที่

ศาสนกิจที่จริงจังอย่างแรก ก็คือการศึกษาเล่าเรียนของพระใหม่ ซึ่งพระเก่าก็พลอยด้วย แล้วช่วงเวลานี้ก็เป็นโอกาสให้มุ่งหน้าในการปฏิบัติเจริญภาวนากันอย่างเต็มที่

ฝ่ายชาวบ้านหว่านข้าวเสร็จจรดฝนรอเวลาเก็บเกี่ยวข้างหน้า ก็มาวัดมาทำบุญไปพลาง ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้ความรู้สึกรู้สึกความนึกความคิดของถิ่นของชุมชน ศาสนิกกิจและกิจการม มุ่งไปที่พระ มารวมอยู่ที่วัด

ดังที่กล่าวแล้ว ในไตรมาสแห่งพรรษานั้น มีพระใหม่บวชเข้ามา เป็นเหตุการณ์ใหญ่ของแต่ละปี และศาสนิกกิจสำคัญอันดับแรกก็คือการศึกษาของพระใหม่ เพราะการบวชของลูกชาวบ้านมาเป็นพระใหม่นั้น ก็เพื่อกการศึกษา อย่างที่รู้จักกันเรียกกันเป็นสามัญว่า “บวชเรียน”

พอพระใหม่บวชเข้ามา ก็ทำให้พระเก่ากระตือรือร้น เช่นเตรียมจัดการศึกษา เตรียมตัวในการสอน เป็นต้น ทำให้ต้องทบทวนและปรึกษาค้นคว้าให้พร้อม พระเก่าก็ได้ศึกษาด้วย

แต่ไม่แค่นั้น ตัวพระเก่าเองก็ต้องศึกษาสูงขึ้นไป ยิ่งขึ้นไปอยู่แล้ว และในพรรษา พระเก่ารุ่นครูอาจารย์ก่อนๆ ก็มารวมอยู่พร้อม จึงเป็นโอกาสให้พระเก่าๆ ก็ได้เรียนเพิ่มเติมจากพระรุ่นก่อนๆ

ฝ่ายพระที่กำลังมุ่งในจิตตภาวนา และปัญญาภาวนา จะบำเพ็ญสมณะ เจริญวิปัสสนา ก็ได้โอกาสอย่างที่ว่าแล้ว เช่นว่าเมื่ออยู่ที่นั่นไม่ไปที่ไหนอื่นแน่ ก็ได้ปลีกปลีกเร้นแนวไปในการเรียนทำสมณะ เรียนปฏิบัติวิปัสสนา ให้ก้าวไปในการศึกษาแห่งอธิจิต และอธิปัญญา (อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา)

ฝ่ายญาติโยมชาวบ้าน ตลอดจนพวกรชา ก็ไปทำบุญเลี้ยงพระที่วัดกันทุกวันพระ ถวายทานแล้ว บ่ายก็มีเทศน์ให้ได้ฟังธรรม แล้วเย็นค่ำ มักจะได้แก่ผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุ ผู้แก่ผู้เฒ่า ก็ถือศีลรักษาอุโบสถ สวดมนต์ ฟังธรรม สนทนาธรรมกัน ค้างแรมที่ศาลาวัด

ถ้าทำบุญโดยปฏิบัติถูกต้อง ก็ได้ศึกษาบุญ ตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ว่า “บุญถมเมว โส ลิกเขยฺย” (เขาเพิ่งศึกษาบุญ) คือทำบุญด้วยความรู้เข้าใจ ฝึกตัวให้ก้าวหน้าไปในบุญ ทั้งทาน ศีล และภาวนา นี่คือญาติโยมก็ศึกษา อยู่ในลิกขาทั้งหมดทั้งกัน

รวมแล้ว ไตรมาสแห่งพรรษาที่เป็นฤดูบวชเรียน ก็เป็นฤดูกาลแห่งการศึกษาของทุกคน ทั้งพระและโยม

เริ่มต้นปีการศึกษา ด้วยสามิจกรรม

ว่ากันถึงวันเข้าพรรษา คือวันเริ่มต้นฤดูบวชเรียนหรือเริ่มฤดูแห่งการศึกษานั้น มีกิจกรรมในการเริ่มต้นที่น่าสังเกต คือ หลังจากอธิษฐานพรรษา* แล้ว พระทั้งวัด คือพระที่กำลังจะจำพรรษาอยู่ร่วมวัดกัน จะทำพิธีซึ่งเป็นกิจกรรมในการแสดงความเคารพกัน เรียกว่า “สามิจกรรม” โดยพระผู้น้อยแสดงความเคารพแก่พระผู้ใหญ่ หรือพระที่อ่อนกว่า (มีพรรษาน้อยกว่า หรือบวชทีหลัง) แสดงความเคารพต่อพระที่แก่กว่า

* อธิษฐาน = ตั้งใจกำหนดแน่นอนลงไป, “อธิษฐานพรรษา” จึงหมายความว่า ตกลงตั้งใจกำหนดแนลงไปว่าจำพรรษาที่นั่นๆ

การปฏิบัติอย่างนี้ ในแง่หนึ่งจะเรียกว่าเป็นการทำความรู้จักกัน หรือต้อนรับทักทายกัน ก็ได้ (เป็นอาการแห่งความมีน้ำใจและสุภาพอ่อนโยน ขอให้นึกถึงพิธีรับน้องใหม่ของสถาบันการศึกษาเป็นอันมากในสมัยปัจจุบัน แล้วอาจลองเทียบกันดู)

ในวัดเก่าๆ บางวัด พระผู้อ่อนกว่าแต่ละรูปทำสามมีจิกรรมต่อพระที่แก่กว่าทุกรูป เรียงไปที่ละรูปๆ จนครบหมดทั้งวัด แต่ที่ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบัน ทำรวบรัดเพียงว่า พระลูกวัดพร้อมกันทั้งหมด (ที่มีพรรษาอ่อนกว่า) ทำสามมีจิกรรมต่อเจ้าอาวาส พระสังฆปริณายกพร้อมกันทั้งหมด ทำสามมีจิกรรมต่ออุปัชฌาย์ พระอันตเวทสิกพร้อมกันทั้งหมด ทำสามมีจิกรรมต่ออาจารย์ ต่อพระคู่สวด

เป็นอันว่า พระได้ทำสามมีจิกรรมอย่างนี้ในคราวเข้าพรรษา คือเริ่มต้นพรรษาใหม่ทุกปี พระผู้น้อยต่อพระผู้ใหญ่ พระลูกศิษย์ต่อพระอาจารย์ ภายในวัดหนึ่งๆ ก็เป็นอย่างนี้

ที่นี้ มองออกไปต่างวัด พระเก่าๆ มากหลายเคยอยู่วัดเดียวกัน เคยอยู่ด้วยกัน ใกล้ชิดกัน เคารพนับถือกัน หรือมีความสัมพันธ์ ผูกพันกันในฐานะเป็นศิษย์ กับอุปัชฌาย์ หรืออาจารย์ ก็มีความระลึกถึงกัน พอเข้าพรรษา แม้จะแยกย้ายไปอยู่ที่อื่น หรือไกลกัน ก็มานมัสการ มาทำสามมีจิกรรมกัน ดังนั้น ระยะเวลาใกล้ๆ หรือต้นๆ ของการเข้าพรรษา จึงเป็นช่วงเวลาที่นิยมสืบมาของการทำสามมีจิกรรมอย่างนี้ ซึ่งในครั้งก่อนนิยมเรียกกันมาว่าทำวัตรเข้าพรรษา

“สามีจิกรรรม” แปลตามตัวหนังสือว่า การกระทำที่
เหมาะสม หมายถึง การกระทำหรืออาการปฏิบัติที่แสดง
ความเคารพนับถือ เอื้อเฟื้อ ให้เหมาะสม

สามีจิกรรรมมักมาในชุดคำว่า อภิวัท (กราบไหว้)
ปัจจุบัน (ลูกรับ) อัญชลิกรรรม (ประนมมือ) แล้วก็ สามีจิกรรรม
(การปฏิบัติที่เหมาะสม) โดยที่สามีจิกรรรมนั้นเป็นคำรวมๆ

ดั่งมีคำอธิบายว่า สามีจิกรรรม คือการปฏิบัติที่เหมาะสม
ควรอย่างอื่น ๆ นอกเหนือจากการกราบไหว้ ลูกรับ และ
อัญชลิ เช่น พัดวี จัดน้ำถวาย ปูลาดอาสน์ จัดที่นั่ง จัดที่นอน
ล้างเท้าให้ (ตามที่เหมาะสม) ตามที่วานี้ สามีจิกรรรมจึงมัก
เป็นส่วนหนึ่งของการต้อนรับ

ในช่วงเข้าพรรษาที่ว่ามานี้ เมื่อได้ทำสามีจิกรรรมแล้ว ก็
มีการขอขมาอภัยกัน และอวยชัยให้พร เป็นการเริ่มต้นเวลา
ในพรรษาต่อจากนั้น ด้วยการทำให้จิตใจโปร่งโล่งเอิบอิมสด
ชื่นเบิกบานผ่องใสมีความสุข โดยได้แสดงออกซึ่งเมตตา
ธรรม เป็นต้น ตามหลักสาราณียธรรม ทั้งเมตตากายกรรม
เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรม เป็นการส่งเสริมให้เกิด
ความมั่นใจได้กำลังใจ ในการที่จะศึกษาปฏิบัติเจริญภาวนา

ฉะนั้น เทศกาลเข้าพรรษาก็จึงเป็นช่วงเวลาสำคัญที่เอื้อ
ต่อชีวิตของชุมชนแห่งการศึกษา

จะศึกษา จะภาวนาได้ดี ต้องมี ๗ สบาย

ถึงตอนนี้ก็นับว่า ตัวสบาย ใจก็พร้อมที่จะมุ่งหน้าไปในการศึกษา ทั้งเล่าเรียนและปฏิบัติ แต่ท่านแนะนำไว้ดีกว่า ถ้าจะให้ดีจริง ควรมีปัจจัยเกื้อหนุนต่างๆ ให้พร้อมด้วย จะช่วยให้การศึกษาก้าวหน้าไปด้วยดีที่จะให้ถึงจุดหมาย ไม่ติดขัด

ปัจจัยเกื้อหนุนทั้งหลายนั้น เรียกว่า “สัปปายะ” พระอาจารย์ปางก่อนได้บอกได้สอนสืบกันมาตั้งแต่ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ โดยท่านประมวลมาบอกแก่ผู้ที่จะเจริญสมาธิ แต่ที่จริงก็คือใช้ได้สำหรับการทำกิจหน้าที่การงานทั่วไป

(ที่จริง การทำกิจหน้าที่การงาน ความเป็นอยู่ที่ดี ทุกอย่างต้องการสมาธิทั้งนั้น เพราะสมาธิก็คือการมีจิตใจอยู่ในภาวะที่ดีที่สุด สงบสุขสดใส ลงตัว ได้ที่)

“สัปปายะ” แปลว่า เหมาะกัน หนุน เอื้อ เกื้อกูล เกื้อหนุน คนไทยแปลว่า “สบาย” ขอให้สังเกตว่า สัปปายะ-สบาย ของเดิม กับ สบาย แบบไทย มีความหมายไม่ค่อยเหมือนกัน

“สบาย” เดิมของท่าน หมายความว่าเอื้อเกื้อหนุนต่อการกระทำหรือการปฏิบัติที่จะให้ไปถึงจุดหมาย เช่นว่าจะฝึกสมาธิ สัปปายะก็จะช่วยเอื้อเกื้อหนุนให้การฝึกนั้นได้ผลบรรลุจุดหมายได้สมาธิโดยง่ายหรือง่ายขึ้น หรือบอกว่าอากาศวันนี้ สบาย จะทำงานหรือทำอะไรๆ ก็เหมาะ ช่วยให้ได้ดี สำเร็จผลดีและได้ง่าย

แต่ “สบาย” แบบของไทย (ปัจจุบัน) กลายเป็นจุดหมายไปเสียเอง บอกว่าอากาศวันนี้สบาย อ้อ... ดีจัง แล้วก็ถึงนอนหลับไปเลย บอกว่านอนสบาย จะว่าสบายคือเอื้อก็ได้ คือ เอื้อแก่ความ ชี้แจง ต่างจากของพระที่ว่าสบายคือเอื้อแก่การทำกิจทำการ

ในตำรา ท่านว่า คนไข้ได้เภสัชที่เป็นสัปปายะ หรือพูดแบบไทยว่า ได้ยาที่สบาย ก็จะช่วยจากโรคได้เร็วไว

คนไทยได้ยินเขาบอกว่ายาสบาย ก็ขอมาลอง กินเข้าไปแล้ว บอกว่า ว้า... ไหนบอกว่ายาสบาย ชมปี ไม่เห็นอร่อย กินไม่สบายสักหน่อย

แต่ตามความหมายของท่าน เภสัชที่เป็นสัปปายะ หรือยาที่สบาย ก็คือยานั้นเหมาะกันตรงกันกับการบำบัดโรคนั้น เอื้อต่อการที่จะทำให้หายโรค

เมื่อทำความเข้าใจในความหมายกันชัดดีแล้ว ก็มาดู **สัปปายะ** คือ **สบาย** ที่ท่านรวมมาบอกไว้แก่นักฝึกสมาธิ ซึ่งมองกว้างออกไป ก็คือเกื้อกูลหนุนเอื้อต่อการมีชีวิตเป็นอยู่อย่างดี การดำเนินชีวิตที่ดี ที่จะทำกิจหน้าที่การงาน รวมทั้ง การศึกษาการภาวนาทุกอย่าง (การฝึกจิตฝึกสมาธิก็เป็นการศึกษาส่วนหนึ่ง)

สัปปายะ คือ **สบาย** ที่ท่านรวมมาบอกไว้ มี ๗ ประการ ในที่นี้ จะเรียงลำดับจากวงกว้างรอบๆ เข้ามาหาตัวคนที่เป็นอยู่หรือผู้ที่จะทำกิจทำการนั้นๆ ดังนี้

๑. อุตุสบาย (อุตุสัปปายะ) คือ มีสภาพแวดล้อม ตั้งแต่ดินฟ้าอากาศ ภาวะของฤดูกาล ที่เอื้อ เช่น ไม้ร้อนเกินไป ไม้หนาวเกินไป ดินน้ำฟ้าอากาศสะอาดบริสุทธิ์สดใส พื้นดินภูมิณฑลเป็นธรรมเนียมที่น่ารื่นรมย์ อย่างน้อย “นายทก” คือ มีน้ำดี มีร่มไม้งาม นำจิตใจให้สงบเบิกบานผ่องใสพร้อมที่จะปฏิบัติกิจทำหน้าที่

๒. เสนาสนสบาย (เสนาสนสัปปายะ, อาวาสสัปปายะ ก็ว่า) มีเสนาสนะหรืออาวาส คือที่นั่งที่นอน ที่อยู่อาศัย เช่น กุฏิ หรือ บ้านเรือน ที่มั่นคง ปลอดภัย ใช้งานดี ไม่มีสิ่งรบกวนหรือชวนรำคาญ

๓. โคจรสบาย (โคจรสัปปายะ) คือ ที่โคจร หมายถึง ห้องถินย่าน ละแวกที่จะพึงแวะเวียนไปเป็นประจำเพื่อหาของกินของใช้ สำหรับพระคือที่ไปบิณฑบาต หรือสำหรับชาวบ้าน ได้แก่ ย่านร้านค้า ที่จ่ายตลาด แหล่งอาหารและเครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ อยู่ไม่ใกล้ไม่ไกลเกินไป ไปได้สะดวกแต่ไม่ทำให้พลุกพล่านวุ่นวาย

๔. อาหารสบาย (อาหารสัปปายะ, โภชนาสัปปายะ ก็ว่า) คือ มีโภชนาหารพร้อม มีของกินไม่ขาดแคลน มีรสชาติตามสมควร และเกื้อกูลต่อสุขภาพ ไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อร่างกาย สำหรับผู้รู้จักประมาณในการบริโภค สัปปายะข้อนี้สำคัญมากตามหลักที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “สัตว์ทั้งปวงดำรงอยู่ได้ด้วยอาหาร” เป็นของจำเป็นเพื่อให้การศึกษาเล่าเรียนปฏิบัติเจริญภาวนาดำเนินไปได้

๕. บุคคลสบาย (บุคคลดีสบาย) คือ ไม่มีคนร้ายภัยพาล ไม่มีโจรขโมยที่จะต้องหวาดระแวง มีแต่คนดี คนมีเมตรี คนที่ถูกกันคนเหมาะใจอยู่ใกล้หรืออยู่ในถิ่นที่จะได้คบหาที่จะได้มาพูดคุยฟังพาอาศัยกัน มีคนที่เกื้อกูลเป็นกัลยาณมิตร มีท่านผู้ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญาที่จะไปพบปะสนทนาได้ถามข้อธรรม หรือเป็นครูอาจารย์ที่จะไปซักถามปรึกษาหาความรู้แก้ไขประดาข้อสงสัย

๖. ภัตตสบาย (ภัตตดีสบาย, ชัมมัตสวนดีสบาย ก็ว่า) คือ มี การพูดคุยที่เกื้อหนุนการศึกษา ได้พูดได้ฟังสนทนา สักัจฉากันในเรื่องราวที่นำไปเจริญจิตใจเจริญปัญญา หรือพาให้อกุศลเสื่อมหาย ให้อกุศลธรรมงอกงาม ได้บุคคลสบาย แล้วก็ยังมีโอกาสฟังเรื่องราวข่าวสารที่เอื้อปัญญา ฟังธรรม พูดธรรม ซักถาม สนทนาธรรมกัน สำหรับพระก็พูดคุยเล่าขานกันในเรื่องที่เป็นกถาวัตถุ ๑๐ และพูดแต่พอประมาณ ในทางที่จะเกื้อกูลหนุนการศึกษาเล่าเรียนปฏิบัติเจริญภาวนาให้ก้าวหน้าไป

๗. อิริยาบถสบาย (อิริยาบถดีสบาย) คือ ในการที่จะดำเนินชีวิตเป็นอยู่เป็นไปทั้งหมด ที่เราจะได้อาศัย ได้ใช้ประโยชน์จากดีสบาย หรือสบายทั้ง ๖ ข้อที่ว่ามานั้น เราก็ต้องดำเนินชีวิตสืบเคลื่อนไปด้วยอิริยาบถ ๔ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน

เพราะฉะนั้น ก็จะต้องให้อิริยาบถ ๔ นั้นดำเนินไปด้วยดี คล่องสบาย ไม่ติดขัด โดยรู้จักบริหารอิริยาบถ รู้จักจัดปรับอิริยาบถเหล่านั้น เช่นว่า ให้สม่ำเสมอ ให้สมดุล ให้เกื้อกูลแก่สุขภาพด้วย แล้วก็ใช้งานให้เหมาะกับปฏิบัติการณ์ในการศึกษาเล่าเรียนเจริญภาวนาที่ได้ว่ามา

ในข้อนี้ แต่ละบุคคลมีความเหมาะสมพอใจกับอิริยาบถไม่เท่ากัน ไม่ตรงกัน บางท่านถนัดยืน บางคนชอบเดิน บางคนก็ถนัดนั่ง ชอบนั่งมาก เป็นต้น แต่รวมแล้วก็คือ ให้อิริยาบถดำเนินไปด้วยดี โดยรู้จักบริหาร ใช้น้ำให้สมดุล ที่จะประคับประคองชีวิตให้ดำเนินไปด้วยดี โดยเกื้อกูลแก่การศึกษาพัฒนาและทำกิจทำการทั้งปวง

เป็นอันว่ารวมได้เป็นสี่ปายะ คือ สบาย ๗ ประการ มีครบตั้งแต่ที่อยู่อาศัยอาหารเครื่องมือเครื่องใช้ ผู้คนสภาพแวดล้อมคลุมไปถึงข่าวสารข้อมูล ให้มาเอื้อเกื้อหนุนชีวิตที่ดีที่เจริญงอกงามไป ด้วยการศึกษเล่าเรียนปฏิบัติภาวนาอย่างที่ว่ามา

เพราะฉะนั้น ก็ขอให้ระลึกไว้ว่า พระได้แนะนำสอนกันเป็นประเพณีปฏิบัติสืบมาแต่โบราณ เมื่อจะอยู่ที่ไหน มีกุฏิ มีบ้าน มีโรงเรียน ก็ให้มีสี่ปายะ ได้สบายครบทั้ง ๗ ประการ

โยมสร้างกุฏิถวายพระ ก็ให้มี สี่ปายะ ทั้ง ๗ ประการ

โยมสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัย ก็ให้ได้ สบาย ทั้ง ๗ ประการ

ได้พูดครบจบสี่ปายะทั้ง ๗ แล้ว หันมามองดูที่นี่ ในละแวกที่กุฏินี้ตั้งอยู่ ได้ทุกสี่ปายะ นับว่าสบายทั้ง ๗ ประการ ตั้งแต่ อุดุสสบาย เสนาสนสบาย แล้วโคจรสบาย และโภชนหรืออาหารสบาย ก็ได้หมด มาถึงบุคคลสบาย ก็พร้อมอย่างดี ภัตตสบาย หรือธรรมสวนสบาย ก็รวมอยู่ในตัว แล้วมาลงที่อิริยาบถสบาย ก็คล่องสะดวกทุกอย่าง

เพราะฉะนั้นก็เป็นอันว่ามีปัจจัยเกื้อหนุนหนุนแก่การที่จะอยู่อาศัยให้ปฏิบัติศาสนกิจเจริญจิตเจริญปัญญาได้เป็นอย่างดี

วันนี้ก็คือโอกาสอนุโมทนาพระอาจารย์ชยสาโร และญาติโยมคุณยาย ลูกหลานและบรรดาศิษย์ ที่ได้นิมนต์มาอยู่พักอาศัยที่นี่ เริ่มต้นก็มีอุตุสบาย อย่างที่ญาติโยมผู้มาเยือนบอกว่ายอดเยี่ยม นี่ก็เป็นไปด้วยน้ำใจเมตตา สำเร็จด้วยความปรารถนาดีต่อกัน แต่ในแง่ที่จะเป็นปัญหาหรือไม่ ก็อยู่ที่ตัวของผู้อยู่เอง คือตัวผมนี้ ที่มีร่างกาย อันหมายถึงปอด ซึ่งจะเข้ากันได้แค่ไหนกับสภาพแวดล้อม แต่ตัวอุตุเองที่นั่นเป็นอันว่าดีแน่ อย่างที่บอกแล้วว่าเยี่ยมยอด ซึ่งไม่ว่าใครมาก็ยอมรับ ฉะนั้นก็เป็นทีอุตุสบาย

ส่วนสัปปายะอื่นๆ ก็มีพร้อมพร้อม ทั้งบุคคลสัปปายะ ก็มีบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตร โคจรสัปปายะ อาหารสัปปายะ อาวาสสัปปายะ ครบหมด โดยที่ทั้งพระทั้งโยมล้วนเกื้อกูลดังที่อาจารย์วิฑิตได้ดูแลอย่างดียิ่งเต็มที่ตลอดเวลา

ท่านสหพรหมจารีทั้งหลายที่มานี้ ก็เข้าใจว่าอยู่กันไม่ไกลทั้งนั้น คิดว่าทุกท่านคงได้สัปปายะที่จะเกื้อหนุนหนุนการที่จะเจริญภาวนากันอย่างดี โดยเฉพาะก็มีกัลยาณมิตรในข้อบุคคลสัปปายะ ที่ได้มาพบปะพูดคุยสนทนาธรรมกันด้วยไมตรี

สัปปายะเหล่านี้มาหนุน โดยมีสภาราถีนัยธรรมมานำ ทำให้การเจริญศีล สมาธิ ปัญญา โดยเฉพาะในส่วนของกาจริญสมถวิปัสสนา เดินหน้าไปได้อย่างดี

ทั้งนี้ก็เริ่มต้นตั้งแต่เป็นปัจจัยเอื้อแก่จิตใจ พอระลึกนึกถึงกัน ก็สบายโปร่งโล่งผ่องใส มีกำลังใจ ช่วยเกื้อหนุนให้เจริญในการปฏิบัติไปได้ด้วยดี

ขออนุโมทนาพระอาจารย์ชยสาโร และสพรหมจารีทุกท่าน พร้อมทั้งโยมทั้งที่อยู่ใกล้อยู่ไกล วันนี้อย่างน้อย ๓ ท่าน เหมือนเป็นตัวแทนของญาติโยมทั้งหลาย ทุกท่านมีน้ำใจประกอบด้วย เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรม แล้วจากนั้น เมื่อมาอยู่ด้วยกัน ก็มีข้อต่อไปคือ ขับปฏิวัติตโมคิ-ได้ลาภมากก็แบ่งปันให้ได้ฉันได้ใช้โดยทั่ว แล้วก็มี สีสถัมมัญญา-มีศีลรักษาวินัยดีให้มีจิตใจรวมกัน และทิวสิฐีสถัมมัญญา-มีความคิดเห็นลงกันได้เป็นหลักการใหญ่แห่งธรรมรวมเป็น *สาราณียธรรม* ๖ ประการ อันช่วยทำให้เกิดความสบายใจ ทำให้ระลึกถึงกัน เคารพนับถือกัน มีความสามัคคี เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รวมเป็นกำลังทั้งภายนอกและภายในที่จะมาเสริมให้เจริญงอกงามในพระธรรมวินัย

ขอให้ทุกท่านมีจิตใจพร้อมด้วยปราโมทย์ ราเริงเบิกบาน ผ่องใส มีปีติอิ่มใจ เป็นต้น ที่จะเกื้อหนุนให้จิตเป็นสมาธิ เพื่อจะได้เจริญปัญญาก้าวหน้าในการเจริญภาวนายิ่งขึ้นไป รวมเป็นความเจริญงอกงามในพระธรรมวินัย แล้วก็ช่วยให้บำเพ็ญศาสนกิจเพื่อประโยชน์สุขแก่ญาติโยมประชาชนได้สำเร็จสมหมาย เป็นไปเพื่อ *พหุชนหิตายะ พหุชนสุชาเย โลกานุกัมปายะ* คือเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่อเกื้อการุณย์แก่ชาวโลก

ขอให้ทุกท่านเจริญงอกงามตามความที่กล่าวมาแล้วนี้
ทุกประการ เทอญ

ผนวก

ดัมภีร์ – ที่อ้างที่มา

ในหนังสือนี้ มีพุทธพจน์แสดงหลักธรรมบ้าง คำอธิบายในดัมภีร์ เช่นอรรถกถา ว่าด้วยเรื่องต่างๆ มากหลายแห่ง ซึ่งคิดว่าถ้าบอกที่อ้างที่มาไว้ ผู้ที่สนใจใฝ่รู้ก็จะได้ประโยชน์ แต่ถ้าบอกไว้ในที่นั้นๆ หลายท่านก็จะรู้สึกว่าเป็นเรื่องหนัก จึงนำมาบอกรวมไว้ในภาค *ผนวก* นี้

หน้า ๑ **วิหาร** ในความหมายกว้างๆ ว่าที่อยู่ที่พักอาศัย (ท่านยกมาให้ดู ๑๔ อย่าง เช่น ปราสาท ถ้า กุฎี จนถึง โคนไม้), *วิงคต.ข.๔๖๓*

วิหาร ก็คือ เสนาสนะหนึ่งๆ, *วินยวินิจจนยฎีกา ๑/๒๘๙*

วิหาร ก็คือ ที่อยู่อาศัย ไม่ว่าจะ เป็นของพระในป่า หรือของพรานในหมู่บ้าน, *สุตต.ข.๑/๓๐๘*

วิหาร ของพระพุทธเจ้า อรรถกถาเรียกว่า “คันธกุฎี”, เช่น *ขจ.ข.๓/๓๔๐*

กุฎี, กุฎี ก็คือ เรือนที่อยู่ (วสนชระ), *สุตต.ข.๑/๒๗*

น. ๖, ๓๗ พุทธดำรัส “พรหมจรรย์ อทฺธนิย... จิรวุจฺจิติกั... พุชฺชนฺหิตาย พุชฺชนฺสุชฺชาโย โลกานุกมฺปาย” (เพื่อให้วิถีชีวิตที่ประเสริฐคงอยู่ยาวนาน เพื่อประโยชน์สุขแก่พหูชน...), เช่น *ที.ม.๑๐/๑๐๗/๑๔๐*

หน้า ๙ คาถา “อนนโท พลโท โหติ, ๗เป๗” (ให้ข้าวน้ำ ชื่อว่าให้กำลัง ฯลฯ), *กีนททสุตฺร, ส.ส.๑๕/๑๓๘/๔๔*

หน้า ๑๕ พุทธานุญาติให้พระมีวัดอยู่ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ชารามํ”, *วินย.๔/๑๓/๗๑*

หน้า ๑๗ วิหาร เป็นอย่างแรกหรือเป็นข้อหลักในเสนาสนะ ๕ ที่ทรง
อนุญาต (วิหาร อัฒยโยค ปราสาท หัมมิมยะ และคฤหาคือถ้ำ),
วินย.๗/๒๐๐/๘๖

อุปัชฌาย์บอกอนุศาสน์: เสนาสนะ ๕ เป็นอดีเรกกลาก, วินย.๔/
๑๔๓/๑๙๓

หน้า ๒๓ พระคาถาอนุโมทนาวิหารทาน “สตีตฺตํ ชุณฺหํ ปฏิหนฺติ ตโต วาฬ-
มิกานิ ฯ” , วินย.๗/๒๐๓/๘๗, ๒๗๑/๑๒๑

หน้า ๒๔ ทาน ๒ คือ อามิสทาน กับ ธรรมทาน, พุ.ชิตี.๒๕/๒๗๘/๓๐๕,
๒๘๗/๓๑๔

หน้า ๒๕ คำพิจารณาในการใช้เสนาสนะ “ปฏิสงฺขา โยนิโส เสนาสน-
ปฏิเสวามิ...” , ถือตาม สัพพาสวถัมมวสุตฺต, ม.ม.๑๒/๑๔/๑๗

หน้า ๒๗ พระโพธิสัตว์พบถีนรเมณีย์ที่เหมาะสมเพื่อการบำเพ็ญเพียร
“รเมณีย์ เวต ภูมิกาค...” , เช่น ม.ม.๑๒/๓๑๙/๓๒๓

หน้า ๒๗ พระพุทธเจ้าแรกตรัสรู้ ไนรมโพิทพฤกษ์, วินย.๔/๑/๑

หน้า ๒๘ พระพุทธเจ้าเมื่อจะปลงพระชนมายุสังขาร ตรัสถึงถิ่นสถาน
อันเป็นธรรมเนียม ๑๘ แห่ง, เช่น ที.ม.๑๐/๙๔/๑๒๐; ๑๐๔/๑๓๖

หน้า ๒๙ พระสารีบุตรกล่าวถึงความจำเป็นธรรมเนียมของโคสิงคาลวัน,
มหาโคสิงคาสถสูตฺต, ม.ม.๑๒/๓๗๐/๓๙๘

ในวินัยของพระ เมื่อใกล้เข้าพรรษา พระจะจัดเตรียมวัดให้
เรียบร้อย และมีภิกษุที่สังฆะแต่งตั้งเป็นเจ้าหน้าที่จัดแจก
เสนาสนะดำเนินการแจกจ่ายเสนาสนะแก่พระที่จะจำพรรษาที่
วัดนั้นให้เสร็จทันในวันเข้าพรรษา ทีนี้ถ้าจัดเสร็จแล้ว มีพระที่
คิดไม่ตกมัวเี่ยวหาที่จำพรรษา เข้ามาขอเสนาสนะเพื่อจำ
พรรษาที่นั่น พระเจ้าหน้าที่ฟังบอกไปว่า “ท่านขอรับ เสนาสนะ
จัดกันเสร็จแล้ว สงฆ์เข้าพรรษาแล้ว วัดเป็นธรรมเนียม บรรดาที่
ต่างๆ เช่นโคนไม้ ท่านชอบอยู่ที่ใด ก็จงอยู่ในที่นั้นเถิด”, วินย.๒.

อุบาสกจะนิมนต์พระให้อยู่หรือจำพรรษา ได้กล่าวกะพระรูป
นั้นว่า “ขอพระคุณเจ้าอิสิทัตต์ผู้เจริญจงยินดีในปามัจฉิกาสณฑ์
เถิด อัมพวาภูมิกว้นเป็นที่รมณีย์ ข้าพเจ้าจักชวนชวายจัดถวาย
(ด้วยปัจจัยสี่)”, ส.สพ.๑๘/๕๕๒/๓๕๕

อีกตัวอย่างหนึ่ง ภิกษุประมาณ ๑๒ รูป เรียนกรรมฐานใน
สำนักของพระศาสดาแล้ว คิดหาที่เหมาะสมจะจำพรรษาจนจน
เจียนถึงวันเข้าพรรษา ได้พบถ้ำป่าอันรมณีย์ ที่พร้อมด้วยร่ม
ไม้และสายน้ำ และมีโคจรคามไม่ไกลไม่ใกล้เกินไป จึงพักอาศัย
...เข้าพรรษา ณ ที่นั้น, เปต.๒.๔๕

หน้า ๓๐ คาถาของพระมหากัสสปะขึ้นชมธรรมชาติอันเป็นรมณีย์ใน
ป่าเขาถีนตงแดนไพโร, ชุ.เถร.๒๖/๓๘๘/๔๑๐

หน้า ๓๔ คาถาว่าผู้ไกลกิเลสอยู่ที่ไหน ที่นั่นก็เป็นที่รมณีย์, เช่น ส.ส.๑๕/
๘๒๑/๓๔๑

หน้า ๓๕ คุณสมบัติ ๔ ของถีนรมณีย์, เช่น พ.๒.๓๔๖; เถวี.๒.๓๑๖

หน้า ๔๗ ลับปายะ ๗ (๗ ลับาย), เช่น วิสุทฺธิ.๑/๑๖๑; วินย.๒.๑/๕๒๔; ม.๒.
๔/๑๑๗

หน้า ๕๒ สาราถีนยธรรม ๖, เช่น วินย.๘/๘๕๖/๒๓๓; ที.ปา.๑๑/๓๑๗/๒๕๗; ขง.นกก.
๒๒๒/๒๘๒๒/๓๒๒